

Veröffentlichungen der Ortsgruppe Stolp
der Gesellschaft und Altertumskunde

Obwieszczenie grupy wschodniej Słupsk
Towarzystwa historii Pomorza i zbiorów starożytności

Beiträge
zur Heimatkunde Hinterpommerns
Nr. 7

Przyczynek dokumentacji
ojczyźnianej Pomorza Wschodniego
Nr 7

Der Revekol
und seine Umgebung
In vor= und frühgeschichtlicher Zeit

von

Walter Witt

Rowokół
I jego okolica w czasach przed- i wczesnohistorycznych
wg Waltera Witta

Tłumaczenie z języka niemieckiego: Władysław Goliński, Ustka, kwiecień- lipiec 2020 r.

In Kommission bei Buchhandlung Oskar Gulitz, Stolp i. Pom. (Wydawnictwo Oryginału)

Inhaltverzeichnis

Spis treści

	Seite
	Strona
1. Die drei heiligen Berge in Pommern	3
Trzy święte góry na Pomorzu	3
2. Abgrenzung des Revekolgebietes	3
Granice obszaru zajmowanego przez Rowokół	3
3. Werden und Gestalt der Landschaft	4
Rozwój i postać krajobrazu	4
4. Das Revekolgebiet in vor- und frühgeschichtlicher Zeit	
Obszar Rowokołu w czasach przed- i wczesnohistorycznych	
a) Funde der jüngeren Steinzeit	6
Znaleziska z młodszej epoki kamienia łupanego	6
b) Funde der Bronzezeit	9
Znaleziska z epoki brązu	9
c) Die Germanen im Revekolgebiet	11
Germanie na terenie obszaru Rowokołu	11
d) Wenden (Kaschuben) im Revekolgebiet	14
Wendowie (Kaszubi) na terenie obszaru Rowokołu	14
e) Frühgeschichtliche (deutsche) Siedlungsreste	14
Wczesnohistoryczne (niemieckie) zasiedlenia resztkowe	14
f) Zusammenfassung	17
Podsumowanie	17
5. Materialsammlung	18
Zestawienie materiałów	18
6. Chronologische Übersichtstabelle	34
Chronologiczne zestawienie tabelaryczne zebranego materiału	34
7. Schrifttum	35
Literatura	35
8. Abbildungsnachweis	36
Wykaz rycin	36
9. Tafeln	37
Tablice	37

Der Revecol, der Gollen und der „Heilige Berg“ bei Pollnow sind Aussichtshöhen in Ostpommern, die mit Recht in der besten Rufe stehen. Im Volksmunde bezeichnet man diese Höhen oft als die drei heiligen Berge in Ostpommern, obgleich diese Benennung nur die Höhe von Pollnow trägt.

Im Südwesten dieser Stadt erblickt man den 156 m hohen, fast fahlen „Heiligen Berg“, auf welchem im Mittelalter eine vielbesuchte Wallfahrtskapelle gestanden hat, von der heute nur noch wenige Fels- und Mauersteine verschwommene Kunde geben. Ein Quell, der damals Kranke geheilt und Sieche gekräftigt haben soll, dient nun dem Vieh zur Kränke, welches das zwischen dem üppig wuchernden Ginsterstrauch spärlich wachsende Gras abweidet. Zwei gusseiserne Tafeln, die hier gefunden wurden, beherbergt jetzt das Heimatmuseum zu Rügenwalde.

Der Gollen bei Köslin, der mit der Sage und der Geschichte dieser Stadt aufs innigste verbunden ist, bildet den schönsten landschaftlichen Schmuck dieser Stadt. Im Mittelalter errichteten die christlichen Priester an der alten Opferstätte dieses Berges der heiligen Jungfrau eine Kapelle. Das Marienbild derselben wurde in der Christenheit weit und breit als besonders wundertätig gepriesen. In der Mitte des 18. Jahrhunderts, als die Kapelle schon längst verschwunden war, deckte man bei Nachgrabungen die Grundmauern wieder auf, die letzten Andenken an die Kapelle. Etwa um dieselbe Zeit fand ein Hirte neben einen Birkenstubben zwei sauber gearbeitete, kupferne, aber stark vergoldete Monstranzen, welche wahrscheinlich auch einst in die Kapelle gehörten. Ein früher wundertätiges Kruzifix der Kapelle befindet sich in der Kirche zu Jamund. Das sind die letzten Andenken an diese Kapelle, die noch auf uns gekommen sind. Der Gollenberg hat sicher immer eine große historische Bedeutung gehabt. Er schied Jahrhunderte lang im alten Pommern das von Westen hereingedrungene durchweg herrschende deutsche Element von dem noch mehr ungebrochenen Wendentum an der Ostseite des Gollens.

Der sagenumwobene heilige Berg des Stolperlandes ist der Revecol bei Schmolsin. Die Villa Smolsino wurde 1281 dem Kloster Belbuk zum Bau eines Klosters bei der Stolper Nikolaikirche geschenkt, und 1291 bestätigte Bogislaw IV, die Schenkung dem Kloster Oliva. Viel mehr erfahren wir aus jener Zeit nicht über Schmolsin, hingegen wird wiederholt der Revecol erwähnt.

Wenn in folgendem von dem Revecol (Taf. 1 u. 15) und seiner Umgebung in vor- und frühgeschichtlicher Zeit die Rede sein soll, bedarf es zunächst einer näheren Umgrenzung dieses Raumes. Einen vorzüglichen Überblick über das Gebiet gewinnt man von dem 115 m hohen Revecol. Von hoher Warte aus eröffnet sich dem Beschauer ein ungewöhnlich weiter Blick. Die Aussicht vom Revecol trägt sehr wesentlich zur allgemeinen

Rowokół, Góra Chełmska i "Święta Góra" w pobliżu Polanowa stanowią szczyty widokowe na Pomorzu Wschodnim. W języku niemieckim, te wzniesienia są często określane jako trzy święte góry na Pomorzu Wschodnim, choć w nazwie „święta” ma tylko wzniesienie koło Polanowa.

W południowo-zachodniej części regionu można zobaczyć wzgórze o 156 m wysokości, prawie złane z innymi wzgórzami- "Świętą Górę", na której w średniowieczu stała bardzo często odwiedzana kaplica pielgrzymkowa, z której dziś tylko kilka kamieni i cegieł daje świadectwo istnienia kaplicy. Miejsce, które w tym czasie uzdrawiało chorych i dawało siłę, teraz służy bydłu jako pastwisko, na którym się ono wypasa, rośnie tu teraz trawa między obficie rosnącym łańcem jęczmiennym. Dwa żeliwne tablice z kaplicy znajdują się obecnie w lokalnym muzeum historii w Darłowie.

Góra Chełmska w pobliżu Koszalina, który jest ściśle związany z legendą i historią tego niesamowitego miejsca, góra jest najpiękniejszą dekoracją krajobrazu widzianego z miasta. W średniowieczu chrześcijanicy kapłani zbudowali kaplicę w starożytnym miejscu ofiarnym tej góry, kaplica była pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny. Obraz Marii był powszechnie adorowany w chrześcijaństwie jako szczególnie cudowny, mający ozdrowieńczą moc. W połowie XVIII wieku, kiedy kaplica już dawno została zburzona, fundamenty jej odkryto podczas prowadzonych wykopalsk. Fundamenty należą do ostatnich pamiątek po kaplicy. Mniej więcej w tym samym czasie pasterz znalazł dwa starannie wykonane, miedziane, ale mocno pozłacane monstrancje, były schowane obok brzozy, która prawdopodobnie kiedyś należała do terenu kaplicy. Ponadto cudowny krucyfiks kaplicy znajduje się w kościele w Jamnie. To ostatnia pamiątka z tej kaplicy, która jeszcze nie znalazła się w zbiorach muzealnych. Góra Chełmska z pewnością zawsze miała wielkie znaczenie historyczne. Przez wieki w starożytnym Pomorzu oddzielała niemiecki żywioł, który oddzielał się od ziemi Wendów z granicą po wschodniej części zboczy Góry Chełmskiej.

Legendarną świętą górą ziemi słupskiej jest Rowokół w pobliżu Smołdzina. Villa Smolsino została przekazana w 1281 roku opactwie Belbuk na budowę klasztoru w pobliżu kościoła św. Mikołaja, a w 1291 roku Bogusław IV potwierdził darowiznę na rzecz klasztoru w Olivie. Nie dowiadujemy się nic więcej od tego czasu o Smołdzinie, ale Rowokół jest wielokrotnie wymieniany w źródłach.

Jeśli poniżej będziemy mówić o Rowokole (Tab. 1 i 15) i jego otoczeniu w czasach przed- i wczesno historycznych, koniecznym jest, aby najpierw zdefiniować całą omawianą przestrzeń. Doskonały przegląd obszaru można mieć patrząc z 115 m wysokości Rowokołu. Z tak wysokiego punktu jest niezwykle szeroki widok, który otwiera się dla widza. Widok z Rowokołu w dużym stopniu przyczynia się do

Charakterisierung dieses Gebietes bei.

In nördlicher Richtung gleitet der Blick über das malerisch am Fuße des Berges gelegene Schmolsin und die ebenen Wiesen= und Seenniederung hinweg auf die blaue Ostsee und wird gefesselt von dem überwältigenden Eindruck der Dünenlandschaft. Wir sehen einen meist dicht bewaldeten Saum zwischen Wiesenniederung und Uferlinie, aus dem sich die einzelnen Dünen klar hervorheben, teils im blendenden Weiß des frischen, von der Sonne beschienenen Sandes, teils im grünen Schimmer einer schwachen Vegetationsnarbe. Der Leuchtturm von Scholpin steht dunkelschweigend auf seiner Düne. Östlich der Scholpindüne folgen die Wanderdünenmassen der Eulenberge jenseits des Lebasees, die Wadewins und das ganze System der Lonzkedünen. Während alle anderen Dünengebiete aus einem dichten Niederungswald sich erheben, fehlt dieser Waldschmuck im Bereich der Eulenberge und Lonzkedünen gänzlich; hier grüßen wie unvermittelt aus dem See herausgewachsen, die gewaltigen kahlen Sandmassen in weiter Ausdehnung herüber. Ferner erblickt man im Norden, eingebettet in großschäftige Kiefern, die bis ins Wasser wachsen, ein stilles Gewässer, den Dolgensee. Noch stiller und traumverlorener liegt da der Kl. Dolgensee.

Wenden wir den Blick nach Westen, so leuchtet der fast runde Strandsee auf; ziemlich in der Mitte die binsenbewachsene Untiefe der Steininsel, Segel kreuzen braun und weiß darüber hin. Jenseits des Garder Sees erheben sich wieder die fleckigen Leiber der Wanderdünen und die blendend spitzen Grate der windzerrissenen Lötchen, die aus den endlosen Küstenwäldern auftauchen und dem Meeressaum einen seltenen Farb= und Formenreichtum geben. Schließlich erheben sich noch jenseits des Garder See die blendendweißen Einzeldünen der sog. „Weißen Berge“. Ganz im Westen erblicken wir Rowe, den herrlichen Buchenwald von Schönwalde und die große Wiesenniederung in den Bereichen des Garder Sees.

Die Aussicht nach Süden hin überrascht. Ein Landschaftsbild eröffnet sich dem Auge, das es etwa in Hessen und Thüringen, im Werragebiet zu sehen gewohnt ist. Wer je hier oben stand, wird nicht vergessen, wie nach Osten und Süden die bewaldeten Bügeldavonziehen, ein kleines Waldgebirge ist es schon. In einem breiten Tale, zu beiden Seiten von ansehnlichen Höhen umgeben, fließt in großen die Lupow dahin. Zu Füßen liegt ein dorfüberstreutes Land, vielfältig gegliedert durch Hügel und Tal, Wald und Fluß. Das Blauschwarz der Hügelkette ist immer unterbrochen durch Laubwaldschläge oder durch das Buchengrün ganzer Berge.

Nicht minder eigenartig mutet den Beschauer der Blick nach Osten an. Man könnte sich hier an den Rand einer Mittelgebirgs= oder einer Schichtstufenlandschaft versetzt denken. In scharfem Abhang fällt das diluviale Hinterland gegen das Lebamoor ab. Wie in die Stirn einer Stufe sind große Talmündungen als Kessel

ogólnej charakterystyki tego obszaru.

Na północ widok otwiera się nad malowniczym Smołdzinem leżącym u podnóża góry i następnie prowadzi po płaskich łąkach aż do Jeziora Dołgie Wielkie i doliny tegoż jeziora dalej zaś do błękitnego Morza Bałtyckiego i obserwator jest zachwycony przytłaczającym wrażeniem krajobrazu wydmy. Widzimy w większości gęsto zalesiony rąbek przestrzeni między łąką a liniami brzegowymi, z którego poszczególne wydmy wyraźnie się wyróżniają z otaczającej przestrzeni, częściowo w olśniewającej bieli świeżego piasku oświetlonego przez słońce, częściowo w zielonym połysku słabej rosnącej tam roślinności. Latarnia morska Czołpino stoi wysoko na wydmie. Na wschód od wydmy w Czołpinie wzrok podąża za wydmami Gór Sowich, za Jeziorem Łebsko, Wadewins i całym systemem wydmy sięgających do Lonzke. Podczas gdy wszystkie inne obszary wydmy wznoszą się z gęstego lasu, ta leśna dekoracja jest całkowicie osadzona w obszarze „górsowich” i wydmy Lonzke; tu wydmy występują tak zupełnie nagle z jeziora, są widoczne ogromne masy gołego piasku w odległych już i słabo widocznych miejscach. Ponadto, na północy, osadzone w dużych sosnach, które rosną jakby w wodzie, widać wyróżniającą się wodę jeziora. Jeszcze ciekawszy jest obraz Jeziora Dołgie Wielkie.

Jeśli spojrzymy na zachód, Błyszcz się niemal okrągłe jezioro ze swoimi plażami; w środku pokryte zielenią są małe wysepki płynące jakby z kamiennej wyspy, widać białe żagle i krzyż brązowy powstały z takielunku. Poza jeziorem Gardno, miejscami wydmy wznoszą się one to opadają, a olśniewająco spiczaste grzbiety rozdartych wiatrem wydmy wyłaniają się z niekończących się lasów i nadają brzegowi morskemu rzadki kolor i bogactwo form. Wreszcie, po drugiej stronie jeziora Gardno, widać olśniewające białe pojedyncze wydmy tak zwanych "Białych Gór". Jeszcze dalej na zachód daleko widzimy Rowy, wspaniały las bukowy w Dębinie i dużą dolinę łąkową na obszarach sąsiednich do jeziora Gardno.

Widok na południe jest zgoła zaskakujący. Krajobraz jest szeroką panoramą, podobny do krajobrazu w dalekiej Hesji i Turynii, a niemal taki sam jaki spotyka się w regionie Werra. Ci, którzy kiedykolwiek tutaj ujrzeni to wszystko, nie zapomną, jak na wschód i południe są rozpostarte i poukładane wstęgowo zalesione pasma, daje to małe leśne pasmo górskie. W szerokiej dolinie, otoczonej po obu stronach wysokimi pagórkami, płynie rzeka Łupawa. U podnóża zaś leżą wsie, podzielone przez wzgórza i doliny, las i rzekę. Niebieskoczarny łańcuch wzgórza jest zewsząd poprzerywany przez kolory lasów liściastych lub przez zielony las bukowy dominujący w całych wzgórzach.

Widok na wschód wydaje się nie mniej dziwny dla widza. Można by pomyśleć o krawędzi połowy góry lub warstwowe przesunięcie krajobrazu właśnie w to miejsce. Oстрым zboczem, zagłębia się spadając do Jeziora Łebsko. Podobnie jak na czole moreny, są duże ujścia doliny, bo są osadzone jako kotły, których ścian

eingelassen, deren Seitenwände sich, im Profil gesehen, klar gegen den Horizont abheben. Die Oberfläche des Diluviallandes ist am Rande gegen das Lebamoor hin etwas bewegt, wird aber nach Süden gleichmäßig und ruhiger und bildet gegen den Horizont eine gerade Linie. Ganz im Osten erhebt sich wie eine Mauer die rechte Talwand des Lebatals, die Niederung hoch überragend. Malerisch ist auch der Blick auf diese Niederung, die nur von wenig Gehölz bestanden ist, und aus der sich auf kleinen Sandbrinken bald hier, bald da eine mit schlanken Birken umstandene Moorkate hervorhebt.

Wird das zu behandelnde Gebiet topographisch eng begrenzt, so handelt es sich um eine Kreisfläche mit dem Revekol als Zentrum und einer Spannung des Radius von etwa 14 km. Der ganze Raum umfaßt 37 Gemarkungen des Landkreises Stolp. (Die archäologische Landesaufnahme der Stadt- und Landkreises Stolp um fast 220 Gemarkungen.)

Werden und Gestalt verdankt diese Landschaft in der Hauptsache den von Norden kommenden gewaltigen Eismassen der norwegischen Gletscher. Von älteren Formationen, die das Eis bei seinem Vordringen vorfand, ist der heutigen Oberfläche nichts sichtbar. Im Wesentlichen ist es die Formation des Diluviums, die diesem Gebiet die heutigen Oberflächenformen gegeben hat. Eine ununterbrochene Küstenendmoräne fetzt sich in Hufeisenform im Steilufer von Neustrand an der See an, geht nach Süden über Kl.= Machmin, dann östlich und später nordöstlich über Dominke, Wendischbudow, Garde bis Schmolsin, wo sie schroff mit der höchsten Erhebung endet. Leicht und unauffällig dacht sich das schöne Moränengebilde binnen landwärts ab. Hier sammelten sich vorzeiten die Schmelzwässer in den riesigen Traufgräben der Stolpe und Lupow, die noch durch ein Quertal in Verbindung standen. Die Innenseite der Hügelkette bildet eine flache Wanne, an deren tieffter Stelle der Garder See sich bildete. Vorgelagert sind der großen Endmoräne noch zwei Stillstandslagen des Gletschers, die das Landschaftsbild nach dem Innern zu wiederbeleben.

Bei den weiter östlich der Lupow liegenden Höhen handelt es sich um einzelne Endmoränenstreifen. Es ist das Hügelland im Lupowknie, dass im Norden durch die Schmolsiner Moorfläche, im Osten etwa durch eine Linie Großendorf- Rowen begrenzt wird. Im Süden liegen die überaus lebhaft gestalteten Waldberge von Gutzmerow, ein Endmoränengebiet, das etwa von Bandsechow bis ans Lupoufer gegenüber Schojow reicht.

Ein nacheiszeitliches Gebilde sind schon die großen Verlandungszonen im Westen und Osten des Gardersees und im Gebiet des Lebasees. Es ist ein ebenes, verkehrsfeindliches Moor- und Wiesengelände. Gegen die Seeflächen geht es in schwimmende Wiesen, Rohrschungen und Binsenkämpfe über. Erst durch Kanalisierung ist es in letzter Zeit in Brauchbare Wiesen und Weidenumgewandelt worden. Dies alles lag zur Litorinazeit unter Brackwasser und bildete eine nordwärts offene Bucht des Meeres. Dann baute die Küstenströmung die gewaltige Landzunge (Nehrung)

boczną, widoczną w profilu, wyraźnie wyróżniającą się na tle horyzontu. Powierzchnia dyluwialna jest lekko przesuniętą na krawędzi w kierunku Łebska, ale staje się jednolita i spokojniejsza na południu i tworzy linię prostą na horyzoncie. Na dalekim wschodzie prawa ściana doliny Łebskiej wznosi się jak ściana wychodząca z niziny wznosząc się wysoko. Widok na tę nizinę, która składa się z niewielkiej ilości drzewostanu, jest również malowniczy. Jest to widok na pewną ilość rozszanych piasków, na których wyrastają pojedyncze smukłe brzozy.

Jeżeli obszar, który ma być wyodrębniony, jest topograficznie niewielki, jakkolwiek jest to obszar kołowy z Rowokołem posadowionym w środku tego koła o promieniu około 14 km. Cały obszar obejmuje 37 miejscowości powiatu słupskiego. (Widok archeologiczny miasta Słupsk i powiatu słupskiego w skład, którego wchodzi 220 osiedli.)

Ukształtowanie tego krajobrazu zawdzięcza się ogromnej masie lodu pochodzącej z norweskich lodowców, które przywędrowanych z północy, stąd też jest jego nazwa. Obecnie na powierzchni nic nie jest widoczne ze starszych formacji- przedlodowcowych, lód zatarł i zniszczył wszystkie ślady. Zasadniczo to właśnie tworzenie ostatniego zlodowacenia nadało temu obszarowi obecne formy powierzchniowe. Nieprzerwana morena przybrzeżna znajduje się w formie podkowy na stromym brzegu Poddąbia, idzie na południe przez Machowinko, a następnie na wschód, później na północny wschód przez Dominek, Bukową, Gardnę Wielką do Smołdzina, gdzie kończy się ostro z najwyższą wysokością. Lekki i niepozorny, piękny obraz moreny schodzi w głąb lądu. W przeszłości gromadziły się tu wody topniejące w ogromnych rowach okapowych Słupi i Łupawy, które były połączone poprzeczną doliną. Wewnątrz łańcucha wzgórz tworzą płaską wannę, w pogłębianym miejscu, w którym powstało Jezioro Gardno. Przed końcem moreny są jeszcze dwa stoiska wodne istniejące niegdyś przy lodowcu, które ożywiają dzisiejszy krajobraz.

Na wysokości dalej na wschód od Łupawy są indywidualne pasy końca moreny. Są tam wzgórza, które są ograniczone na północy przez Wrzosowiska w Smołdzinie, na wschodzie prowadzą na linii Großdorf-Równa. Na południu są tam dość zaludnione wzgórza przy wsi Choćmirowo, następnie jest obszar końca moreny, który rozciąga się od Będziechowa do rzeki Łupawy dochodząc naprzeciwko Żelkowa.

Obiekty pozostałe po lodowcu to duże strefy wpływów na zachodzie jeziora Gardno oraz na wschodzie obszar jeziora Łebsko. Jest to płaski, pozbawiony wyniesień obszar bogaty w torfowiska i łąki. Na powierzchni jeziora Gardno przemieszczają się fragmenty pływających łąk oraz torfu zespalającego te fragmenty. Dopiero poprzez meliorację teren ten został niedawno przekształcony w użyteczne łąki i pastwiska. Wszystko to znajdowało się nad słonawą wodą pochodzącą jeszcze z okresu „Litorina” kiedy to utworzyła się otwarta od północy zatoka morska.

auf, die diesseits Rowe an der Schönwalder Steilküste ansetzt und den Garder See, die Schmolsiner Moorflächen und den Lebasee von der Ostsee abtrennte. Den Baustoff lieferten die zerstörten Moränenteile. Der Gr. Und Kl. Dolgensee sollen ganz junge, selbständige Gebilde sein. In historischer Zeit liegt die letzte bedeutungsvolle Entwicklungsphase dieses Küstenlandes. Auf der großen Nehrungsetzte an ungeschützter Küste eine gigantische Dünenbildung ein. Die gewaltigen Sandmassen setzten sich als große Wanderdünenkomplexe in Bewegung, als da find Gr. Lotsche, Kullerberg, Lontschke= Düne und die Leuchtturmdüne von Scholpin. Dem Naturfreund bietet die Dünenwelt eine eigenartig schöne und wohl unerschöpfliche Quelle der Freude.

Das Dünengebiet bot dem Menschen seit der Steinzeit waldfreies Land und lud zur Dauersiedlung ein. Hier schlug der Mensch seine Behausungen auf. So kommt es, daß die Hinterlassenschaft der mittleren Steinzeit fast ausschließlich auf Dünensand zu finden ist.

Auch in dem Dünengelände von Scholpin wurden im Jahre 1898 mehrere Wohnstellen aus dieser Zeit entdeckt. An der Oberfläche lagen zahlreiche abgeschlagene Feuersteinsplitter und Feuersteingeräte, unter denen vor allem kleine, mit großem Geschick zurechtgeschlagene Werkzeuge hervorzuheben sind, welche als Mikrolithe (mikros = klein, lithos = Stein) bezeichnet werden (Taf. 2). Der Weg von Schmolsin nach Scholpin führt in der Nähe von Wenzels Ausbau durch eine Kette kleiner Hügel, die unbeackert sind. Um Wege selbst ist der lose Sand von der Winde verweht, und auf diese Weise wurde das Kleinwerkzeug aus Feuerstein freigelegt. Es sind Messer, Sägen, Pfeilspitzen, Bohrer, Schaber usw. Ungefähr nördlich von Wenzels Ausbau liegen einige mit wenigen Gehöften besetzte Sandhügel in einer moorigen Umgebung, die den Namen Jawersberg führt. Auch hier lagen zahlreiche Kleinsachen aus Feuerstein. Die Ähnlichkeit dieser Fundstücke, mit denen von der bezeichneten Stelle des Scholpiner Weges ist so auffallend, daß beide Fundstellen als gleichaltrig gelten müssen.

Es ist eine Fülle von Abfall- und Werkstättenmaterial, welches den Beweis liefert, daß die Werkzeuge an Ort und Stelle angefertigt wurden. Von den rohen Feuersteinstücken schlug man flache, schmale Klingen ab, welche bald kleiner, bald größer ausfielen, Aus den Klingen fertigte man Mikrolithe. Es sind kleine Spitzen von verschiedenen geometrischen Formen, bei denen eine oder mehrere Kanten durch Abdrücken kleinster Splitterchen (Dengelung oder Retuschierung) sorgfältig zurecht gearbeitet wurden. Sie wurden als Pfeilspitzen verwandt. Bei den größeren Stücken sind durch feine oder größere Dengelung an den Rändern Arbeitskanten hergerichtet. Bei der primitiven Form und Bearbeitung kann oft dasselbe Stück verschiedenen Zwecken gedient haben, wie bisweilen die Abnutzung einzelner Partien auch erkennen läßt; oft ist auch bewußt auf die Kombination

Następnie prąd przybrzeżny zbudował ogromny półwysep (mierzeja), który po tej stronie Rowów na klifie Schönwald oddzielił najpierw jezioro Gardno, a powstałe torfowiska oddzieliły Smołdzino i utworzyły jezioro Łebsko odcinając je od Morza Bałtyckiego. „Materiał budowlany” został dostarczony przez zniszczone części moreny. Historycznie jest to ostatnia znacząca faza rozwoju tego nadbrzeżnego kraju. Ogromne masy piasku wprawiane w ruch przez silny wiatr powodowały powstawanie dużych wędrownych kompleksów wydmych, jak to ma miejsce w gr. Lotsche, Kullerberg, Lontschke i powstanie wydmy latarni morskiej w Czołpinie. Świat wydmy oferuje miłośnikowi przyrody dziwnie piękne i prawdopodobnie niewyczerpane źródło radości.

Obszar wydmy oferował ludności z epoki kamienia łupanego ziemię wolną od lasów i zapraszał do założenia stałej osady. Tak więc to tutaj, wyłącznie na piaskach wydmy znajduje się ślady po osadach ludności z epoki kamienia łupanego.

Również w obszarze wydmy koło Czołpina jest kilka miejsc zamieszkałych tu niegdyś w okresie kamienia i odkrytych w 1898 roku. Na powierzchni znajdowały się liczne odcięte odłamki krzemienia i narzędzia krzemienne, wśród których znajdują się szczególnie małe narzędzia, których wytworzenie wymagało wielkich umiejętności, które nazywane są mikrolitami (mikros = mały, lithos = kamień) (Tab. 2). Ścieżka ze Smołdzina do Czołpina prowadzi w pobliżu zabudowań Wacława i wiedzie przez łańcuch małych wzgórz, które wydają się nieokiełznane. Na drodze, luźny piasek jest zdmuchiwany przez wiatr, i w ten sposób tam te małe narzędzia wykonane z krzemienia zostały odsłonięte. Są to noże, piły, groty strzał, wiertarki, skrobaki itp. Na północ od zabudowy Wacława znajduje się kilka piaszczystych wzgórz z kilkoma osadami o bagiennym środowisku, które nazywa się Jawersberg. Tutaj również było wiele drobnych okazów wykonanych z krzemienia. Podobieństwo tych znalezisk, z tymi w miejscach smołdzińskiej drogi, jest tak uderzające, że te oba miejsca należy uznać, że są z tego samego wieku.

Znalezisko obejmuje „bogactwo odpadów” i materiał warsztatowy, który stanowi dowód, że narzędzia zostały wykonane na miejscu. Z surowego kamienia powstał krzemień płaski, zostały wykonane wąskie ostrza, które po obróbce okazywały się coraz mniejsze, wkrótce z większych powstawały ostrza określane jako Microlithe. Są to małe końcówki o różnych kształtach geometrycznych, w których jedna lub więcej krawędzi została starannie wypracowana przez odciski najmniejszych odprysków (ostrzenie krawędzi lub retusz). Były one używane jako groty strzał. W przypadku większych kawałków krawędzie robocze były przygotowywane przez drobne lub większe „ostrzenie” na krawędziach. W przypadku prymitywnej formy i przetwarzania, ten sam kawałek może często służyć różnym celom, jak to czasami widać po zużyciu poszczególnych partii; często również

zweier Verwendungsarten hingearbeitet worden. Unverkennbar erinnern diese Feuerstein=Kleingeräte von allersauberster Arbeit an das Tardenoisien (Endstufe der mittleren Steinzeit).

Auf den Scholpiner Dünen finden wir dieselben Typen, die auch sonst auf den Wohnplätzen der mittelsteinzeitlichen Jäger vertreten sind. Das berechtigt uns zu dem Schluss, dass ihre Bewohner der Jägerbevölkerung angehört haben. Die Zeit, in der die Scholpiner Steinzeitsiedlung, lässt sich nicht genau bestimmen. Ihre Lage auf Dünensand macht es wahrscheinlich, dass es in der Zeit eines Feuchten Klimas war, d. h. in der atlantischen Klimaperiode, welche mit einem späten Abschnitt der mittleren Steinzeit und dem Beginn der jüngeren Steinzeit gleichzusetzen ist. Auch wurden an den Fundplätzen Stücke gefunden, der jungsteinzeitliche Charakter zeigen.

Alle Spuren, die an gleichartigen Fundplätzen zutage gekommen sind, deuten darauf hin, daß die Haupterwerbszweige dieser Bevölkerung Jagd und Fischfang waren, deren Erträge durch einen bescheidenen Hackbau und die Sammeltätigkeit der Frauen und Kinder ergänzt wurden. Der Mensch jener Zeit war nicht sesshaft, sondern führte noch ein unstetes Leben zwischen den großen, dunklen Wäldern.

Auch in unserem Kreise ist für die feuchte atlantische Klimaperiode eine umfangreiche Bewaldung anzunehmen. So erklärt sich auch die geringe Zahl der Fundplätze dieser Zeit. Der Mensch mit seiner unentwickelten Kultur und seinen geringen technischen Mitteln konnte dem Urwalde nichts anhaben und tauchte daher machtlos in der Landschaft unter.

Wenden wir uns nun zu den Fundstücken und Fundstellen aus der jüngeren Steinzeit, die am Bergfuße des Revekol und seiner näheren und weiteren Umgebung seit Jahrzehnten gefunden wurden. Sie erzählen von längst verschollenen Geschlechtern, die seit Jahrtausenden im Tale siedelten, die Ebene bevölkerten, immer und immer wieder den Revekol bestiegen, um der Gottheit näher zu sein.

Die nun einsetzende Entwicklung, die bis zum Ende der Steinzeit zu verfolgen ist, lässt erkennen, dass die Siedler der jüngeren Steinzeit hier festen Fuß gefasst haben, dass ihre Nachkommen Generationen hindurch im Lande geblieben sind. Die Ankömmlinge konnten dies nach sämtlichen Richtungen durchstreifen. Der Urwald der früheren Zeiten war verschwunden, bedingt durch einen klimatischen Wandel. Man bewohnte eine offene Landschaft.

Bei den Ausgrabungsarbeiten ist bisher wenig oder gar keine Aufmerksamkeit auf die Ansiedlungen der steinzeitlichen Bewohner verwandt worden. Wo Gräber liegen, müssen auch in der Nähe Siedlungen gewesen sein. Die Zeil der im vorliegenden Gebiet vorhandenen neolithischen (jungsteinzeitlichen) Gräber ist nur sehr klein. Von einem Megalithgrab (Großsteingrab), das eine oberirdische Anlage darstellt und aus großen Feldsteinen erbaut ist, sind Reste bei Neustrand in der

Świadomie pracował w kierunku połączenia dwóch rodzajów ostrzy. Niewątpliwie ten mały krzemień przypomina narzędzia pochodzące z ostatniego etapu średniego wieku kamienia łupanego.

Na wydmach Czołpina znajdujemy ten sam rodzaj znalezisk, które również występują w miejscach osadnictwa myśliwych z epoki średniego okresu kamienia łupanego. To uprawnia nas do wniosku, że mieszkańcy tych osad należeli do populacji myśliwych. Czas, z którego pochodzi osada z epoki kamienia z Czołpina nie może być dokładnie określony. Jego położenie na piasku wydmowym sprawia, że jest prawdopodobne to, że osada pochodzi z czasów wilgotnego klimatu, czyli jest umiejscowiona w okresie klimatu atlantyckiego, który jest utożsamiany z późnym okresem środkowym lub początkiem młodszej epoki kamienia łupanego. Niektóre znaleziska pochodzą z młodszej epoki kamienia łupanego.

Wszystkie ślady, które znaleziono w podobnych miejscach wskazują, że głównymi zajęciami tej populacji były polowania i rybołówstwo, jednakże istniało już uzupełnienie powyższych zajęć w postaci uprawy pól przy pomocy motyki i działalności uzależnienia kobiet i dzieci. Człowiek w tamtym czasie nie osiadł w jednym miejscu, ale nadal prowadził niespokojne życie między wielkimi, ciemnymi lasami.

Również w naszym okręgu należy przyjąć rozległe zalesienie w wilgotnym okresie klimatu atlantyckiego. Wyjaśnia to niewielką liczbę miejsc osad znalezionych z tego okresu. Człowiek ze swoją prymitywną kulturą i posiadanymi przez niego ubogich środków technicznych nie mógł zaszkodzić dżungli i dlatego poruszał się bezsilnie w otoczeniu lasów.

Przejdźmy teraz do znalezisk i miejsc znalezisk z młodszej epoki kamienia łupanego, które od dziesięcioleci prowadzone są u podnóża Rowokołu i jego najbliższego i też nieco dalszego otoczenia. Legendy opowiadają o dawno już zmarłych rodzinach, które osiedlały się w dolinie przez tysiąclecia, z czasem zaludniły równinę, wspinały się często na Rowokół, aby być bliżej swojego bóstwa.

Rozwój zasiedleń, który się teraz rozpoczyna, który jest postrzegany do końca epoki kamienia łupanego, pokazuje, że osadnicy młodszej epoki kamienia mają ugruntowaną pozycję i nie wędrują pozostając tutaj na miejscu, ich potomkowie pozostają w tym kraju od pokoleń. Przybysze, jednakże wędrowali we wszystkich kierunkach. Dżungla z wcześniejszych czasów zniknęła z powodu zmiany klimatu. Ludzie zamieszkiwali otwartą przestrzeń.

Podczas prac wykopaliskowych, niestety, niewiele uwagi poświęcono osadom mieszkańców epoki kamienia łupanego. Tam, gdzie znajdują się groby, musiały znajdować się również pobliskie osady. Z okresu neolitu (Young Stone Age) skąpo jest pozostałych grobów w naszej okolicy. Pozostałości megalitycznego grobowca (Großsteingrab), który jest wyniesiony w terenie naziemnym i jest zbudowany z dużych kamieni polnych, można znaleźć w pobliżu

Gemarkung Schönwalde zu finden (Taf. 3). Auch die Sage berichtet über diese Anlage, die der Volksmund mit „versteinerte Glocken“ bezeichnet. Eine andere Grabform dieses Gebiets ist das kujawische Grab: langer spitzdreieckiger, von großen Steinblöcken eingefasster Sandhügel, an dessen Basis sich die eigentliche Grabkammer, eine etwa eineinhalb Meter lange und ein Meter breite Steinkiste befindet. Einige Gefäßscherben, die beim Abtragen eines Hügels in der Gemarkung Rowe gefunden wurden, stammen aus einem kujawischen Grab.

Die Fundplätze der steinzeitlichen Geräte liegen nördlich und südlich des Revekol. Das eigentliche Revekolgebiet lieferte bisher keine Fundstücke. Bei den Feuersteingeräten handelt es sich um Formen, wie man sie auch sonst im Kreise Stolp findet. Zehltreiche Feuersteinbeile wurden in der Gemarkung Holzkathen gefunden. Besonderes Interesse erwecken eine Dolch Klinge und ein Beil aus geschichtetem Feuerstein, das erst in letzter Zeit gefunden wurde. Gerade dieses jüngste Stück läßt eine bestimmte Absicht und ein gewisses Schönheitsgefühl des Herstellers erkennen. Zu einzelnen Feuersteinbeilen (Bandsechow, Holzkathen) ist ein tief dunkelbrauner Feuerstein verwendet worden. Als Werkstatt für die Steinäxte wurden Feldstein und Diorit verwendet. Als besondere Formen werden in diesem Gebiet noch Steinäxte mit rundem Kopf (Bandsechow, Gambin, Holzkathen) gefunden, die als Hammeräxte bezeichnet werden. Der nierenförmige und rundliche Stein aus Lankwitz hat als Schlagkopf eines Hammers oder einer Keule gedient. Bei fast allen diesen Stücken fällt auf, daß sie aus einheimischen Gesteinen hergestellt wurden. Nur die nordischen Feuersteinteile machen eine Ausnahme. Es ist tief bedauerlich, daß eine Anzahl neolithischer Fundstücke (Steinbeile, Pfeilspitzen etc.) aus der Gemarkung Dirchenzin, die noch vor einigen Jahren in einer Privatsammlung vorhanden waren, heute als verloren gelten müssen. Gerade für die nächste Umgebung des Revekol wären diese Stücke von größter Bedeutung gewesen.

Während des Neolithikums (jüngere Steinzeit) hatten sich die Bewohner Kreises allmählich losgelöst von der Stufe des Fischers, Jägers und Sammlers und waren übergegangen zu der eines Bauernvolkes. Wir können aber annehmen, dass der Steinzeitmensch im Gebiet des Revekol und im Küstenstreifen noch bedeutend länger als im übrigen Teil unseres Kreises auf der Stufe des Fischers, Jägers und Sammlers beharrt hat.

Welche Bedeutung der Revekol in der Steinzeit gehabt hat, wissen wir nicht. Das Fundmaterial ist auch zu gering, um daraus bestimmte Schlüsse zu ziehen.

In der nächsten Kulturperiode, der Bronzezeit (etwa 2000 bis 800 v. Chr.), liegen die Verhältnisse schon etwas anders. Wir wollen einmal versuchen, auf kurze Zeit den Schleier zu heben, den die Vergangenheit über das einst Gewesene gedeckt hat. Die Sage und die Geschichte wissen nicht davon zu erzählen, doch die Bodenfunde haben wieder vieles dem Dunkel der

Poddąbia w gminie Dębina (Tab. 3). Legenda donosi również o tym kompleksie, który niemiecki język ojczysty określa jako "skamieniałe dzwony". Inną formą pochówku tego obszaru jest grób kujawski: długie spiczaste trójkątne wzgórze piaskowe jest otoczone dużymi kamiennymi blokami, u podstawy którego znajduje się faktyczna komora grobowa, kamienne przykrycie o długości około półtora metra i szerokości jednego metra. Niektóre odłamki kamieni znalezionych podczas usuwania wzgórza w dzielnicy Rowów pochodzą z grobowca kujawskiego.

Miejsca znajdowanych zabytków z epoki kamiennej leżą na północ i południe od Rowokołu. Sam obszar Rowokołu nie dostarczył jeszcze żadnych znalezisk. Znaleziska krzemienia posiadają formy, które znaleźć można również w innych częściach powiatu słupskiego. Znaczne ilości krzemienia znaleziono w gminie Smołdziński Las. Szczególnie interesujące są ostrze sztyletu i o specyficznej formie pojedynczy krzemień, które dopiero niedawno zostały odnalezione. Ten dopiero co znaleziony krzemień ujawnia pewną intencję i pewne poczucie piękna ze strony wytwórcy. Głęboki ciemnobrązowy krzemień został użyty do indywidualnych form krzemienia (Będziechowo, Smołdziński Las). Kamienie polne i „Diorit” były wykorzystywane w warsztatach dla wykonania siekier kamiennych. Jako specjalne formy występują tu, siekiery kamienne z okrągłą główką (Będziechowo, Gombino, Smołdziński Las) znajdują się one w tym obszarze, gdzie występują narzędzia nazywane siekieromłotami. W prawie we wszystkich tych zabytkach jest zauważalne, że zostały one wykonane z rodzimych skał. Wyjątek stanowią tylko narzędzia wykonane ze skandynawskiego krzemienia. Jest głęboko godne ubolewania, że wiele znalezisk z epoki neolitu (kamienne topory, groty strzał, itp.) z osiedla Dirchenzin, które znajdowały się jeszcze kilka lat temu w prywatnej kolekcji, należy uznać za utracone dzisiaj. Szczególnie dla wymowy miejsc z najbliższego otoczenia Rowokołu te znalezione tam zabytki były sprawą najwyższej wagi.

W czasach neolitu (młodsza epoka kamienia łupanego) mieszkańcy osiedla stopniowo odcinali się od poziomu rybaka, myśliwego i zbieracza i przenieśli się swoimi zajęciami na poziom chłopa. Możemy jednak założyć, że człowiek z epoki kamienia w okolicy Rowokołu i w pasie przybrzeżnym utrzymuje się z zajęć rybaka, myśliwego i zbieracza znacznie dłużej niż w pozostałej części naszego okręgu.

Nie wiemy, jakie znaczenie miał Rowokół w epoce kamienia łupanego. Uzyskany materiał jest zbyt mały, aby wyciągnąć z niego pewne wnioski.

W następnym okresie kultur, mamy do czynienia z kulturami epoki brązu (około 2000 do 800 pne.), a i warunki klimatyczne są nieco inne. Spróbujmy podnieść zasłonę, którą przeszłość zakryła nad tym, co było kiedyś codziennością. Legenda i historia nie wiedzą, jak to wyrazić, ale są przecież znaleziska wyciągnięte z ziemi i one same opowiadają o tamtych odległych

Vorzeit entrissen.

Bei den Funden aus der älteren und mittleren Bronzezeit sind es meist Einzelfunde, und unter diesen stehen die Bronzebeile an erster Stelle. Der Schatzfund aus der Gemarkung Wendischbuckow enthielt zwei Randbeile. Diese wurden unter einer größeren Steinplatte im Walde bei dem Gehöft Bohrke gefunden. Eine große Anzahl von Bronzesachen aus dieser Gemarkung ist für die Wissenschaft verloren gegangen, da sie vor längerer Zeit an unbekannte Händler verkauft wurden. Ein Lappencelt (Lappenbeil) stammt aus der Gemarkung Rowe. Bei diesem Fundstück bildet die Schneide fast einen Halbkreis. Sonst ist das Beil oben und unten stark verjüngt. Dies sind bisher die einzigen Funde, sie liegen verhältnismäßig weit vom Revekol entfernt.

Im Gegensatz zu den früheren Bronzezeitperioden mit ihren spärlichen Funden zeigt unser Gebiet nunmehr in Periode V (etwa 1000- 800 v. Chr.) eine reiche Fülle von Bronzefunden. Die meisten, größten und schönsten Schatzfunde und der größte Teil der bronzezeitlichen Einzelfunde gehören der Periode V an. Nun liegen einige Fundplätze auch schon dicht am Revekolgebiet. So wurden dort bei Schmolsin drei Bronzehohlcelte (Bronzehohlbeile) gefunden, die das Prov. Museum zu Stettin beherbergt.

Einen interessanten Einblick in die Händler- und Gießer Tätigkeit jener Tage gewahrt der Depotfund Vietkow, der ebenso reichhaltig wie belehrend ist (Taf.4). In einem Gefäß, nicht tief im Boden gebettet, lagen in der Nähe eines größeren Steines bei einem Moor folgende Gegenstände: mehrere Metallklumpen, zwei Ambosse, Meißel mit Tülle, sieben Armringe, zwei Armbänder, zwei Anhänger, ein Halsring, eine große Bronzeaxt, ein Bronzemesser, neun Lappencelte, fünfzehn Tüllencelte, Schwertgriff mit Klingenrest, Reste von zwei Hängegefäßen, Rest eines Beschlages, Bronzebuckel, zwei Spiralscheiben, Reste von zwei Spiralzylindern, fünf Bronzelanzenspitzen und der Rest einer großen Brillenfibel.

Die aufgeführten Sachen zerfallen in drei Gruppen: Bruchmaterial, Fertig- Fabrikate und Rohstoff. Das Depot von Vietkow ist zweifellos als Vorrat eines einheimischen Bronzegießers anzusehen. In dem Bruchmaterial liegen Altfachen vor, die unbrauchbar geworden, zum Einschmelzen bestimmt waren. Auch über die Bestimmung der Metallklumpen kann kein Zweifel obwalten. Nicht allein, dass der einheimische Gießer, dem das Depot gehörte, aus Altmaterial durch Umschmelzen neue Stücke goss, er stellte auch die Bronze im Lande selber her. Die fremden Metalle, Kupfer und Zinn, wurden durch Händler eingeführt, die in der Hauptsache wohl Bernstein als Entgelt nahmen. Der Gießer, der zugleich nebenbei Händler war, tauschte Fertigfabrikate gegen Bruchmaterial ein, wobei er wohl auf seine Kosten gekommen sein wird. Solche Händler, die mit ihrem Pferde als Tragtier für die mitgeführten Waffen, Werkzeuge und Schmucksachen oder mit einem zweirädrigen Karren durchs Land zogen,

czasach.

W znaleziskach ze starszej i średniej epoki brązu są głównie pojedyncze miejsca znalezisk, a wśród znalezisk brązowe topory, są one znajdowane na pierwszym miejscu. W znalezisku skarbu z Bukowej znalazły się unikatowe na tym terenie dwa topory. Znalaziono je pod większą kamienną płytą w lesie w pobliżu gospodarstwa Bohrke. Wiele przedmiotów z brązu z tego obszaru zostały utracone do nauki, ponieważ zostały one sprzedane do nieznanym dealerów jakiś czas temu. „Lappencelt (Lappenbeil)” pochodzi z gminy Rowy. W tym znalezisku krawędź tnąca narzędzia tworzy prawie półkole. W innych znaleziskach topory mają silne zaostrenia na górze i na dole. Są to jedyne znaleziska jakie natrafiono do tej pory, jednak są one stosunkowo dalekie od Rowokołu.

W przeciwieństwie do wcześniejszych okresów epoki brązu i rzadkich znalezisk, nasz obszar pokazuje teraz różnorodne bogactwo brązu, które pochodzi z okresu V (około 1000-800 pne.). Największe i najpiękniejsze znaleziska skarbów i większość indywidualnych znalezisk z epoki brązu należy do okresu V. Teraz niektóre miejsca znalezisk są już blisko obszaru Rowokołu. Na przykład w Smołdzinie prace wykopaliskowe przeprowadzało muzeum ze Szczecina; znaleziono trzy długi brązowe i topory brązowe.

Ciekawy wgląd w spis dealerów i założycieli kolekcji został zapoczątkowany przez odkrycie skarbu z Witkowa, który był bardzo bogaty, patrz Tab.4. W dodatku, nie był schowany głęboko w ziemi, lecz w pobliżu większego kamienia blisko torfowiska. Było tam: kilka zwojów metalu, dwa kowadła, długi z dziobkiem, siedem bransoletek naramiennych, dwie bransoletki, dwa wisiorki, pierścien na szyję, duży topór z brązu, nóż z brązu, dziewięć „Lappencelte”, piętnaście „Tüllencelte”, pochew miecza z pozostałością ostrza, resztki dwóch podwieszanych naczyń, resztki naczyń, brązowa sprzączka, dwa spiralne tarcze, dwie spirale cylindryczne, pięć brązowych grotów włóczni, resztki dużej broszki z brązu.

Wymienione pozycje dzielą się na trzy grupy: materiał siekany, gotowy- fabrykaty i surowiec. Skarb z Witkowa jest bez wątpienia uważany za miejsce rodzimej odlewni brązu. W materiale siekanym znajdują się stare przedmioty, które stały się bezużyteczne i były przeznaczone do przetopienia. Nie ma również wątpliwości co do przeznaczenia resztek metalowych. Nie tylko miejscowa odlewnia, do której należy miejsce znalezionego skarbu, ale i nowe elementy przetapiane tu są ze starego materiału. Odlewnia także produkowała brąz dla całej krainy. Nie występujące tu zagraniczne metale, miedź i cyna, zostały sprowadzone przez handlowców, którzy prawdopodobnie wzięli bursztyn jako opłatę za rudy miedzi i cyny. Odlewnia, która była również sprzedawcą swoich wyrobów, wymieniała gotowe produkty za materiał siekany, chociaż prawdopodobnie miał on swoją wartość wyrażoną w pieniądzu. Tacy kupcy, którzy podróżowali po kraju z końmi pracującymi przy

mögen schon damals in der Bronzezeit allgemein bekannte und auch gern gesehene Persönlichkeiten gewesen sein.

Anders verhält es sich mit dem Schatzfund von Rowen und Glowitz. Ersterer wurde an einer sandigen Stelle im Moor gefunden. Ein Halsring aus Bronze, der sich nach den Enden zu verjüngt und in einer Öse endigt, zeigt Strichornament. In dem Ösen hängen drei Armringe, von denen zwei ornamentiert sind. Der Schatzfund von Glowitz enthält dreizehn dünn gedrehte Halsringe mit langen, glatten, vierkantig plattgehämmerten Enden und Schlußösen. Dabei lagen drei angliche Halsringe mit runddrahtigen Enden, ein großer Buckel vom Pferdesnuck mit Innenring, ein Tüllenbeil, ein Tüllenmeißel und eine Lanzenspitze nebst Bruchstück einer zweiten. Diese Stücke wurden auf dem Acker gefunden.

Die Niederlegung dieser Schätze kann in ängstlicher Vorsorge für das Leben nach dem Tode erfolgt sein. Hier haben wir wohl eine Selbstausstattung für das Jenseits zu sehen. Wer den Geiz und die Habgier seiner Verwandten fürchtete, stattete sich so selber mit allem aus, was ihm hier lieb war und was er jenseits nicht gern entbehren mochte. Aber auch die Götter und das Opfer für die Unsichtbaren sind hier mit in den Spielen. Weihgaben für die höheren Mächte mögen bei vielen Gelegenheiten öffentlichen und privaten Charakters geopfert worden sein. Auch können diese Funde Schätze darstellen, die ein vornehmer Führer in seinem Hause sorgsam verwahrte, da sie einen Teil seines Besitzums ausmachten. In derartigen Familienschätzen können auch einmal ältere und jüngere Gegenstände nebeneinander vorkommen. Von den zwei Schwertern (Taf. 5) aus der V. Periode der Bronzezeit, die in diesem Gebiet gefunden wurden, zeigt das aus Holzkathen den Typus des Griffangelschwertes. Bei diesem war der Griff aus Holz oder anderem nichtmetallischen Stoff und ist daher nicht erhalten. Einen weiteren Typus stellt das sogenannte Möringer Schwert aus Wittbek dar. Bei ihm sind Griff und Klinge in einem Stück gegossen.

Alle diese Fundstücke zeigen, dass das Gebiet des Rowokół reich an bronzezeitlichen Funden ist. Auch das abgetragene Hügelgräberfeld bei Zedlin und die einzelnen Hügelgräber in den Gemarkungen Bandsechow, Sorchow, Schojow, Schönwalde, Rumske (?) sind stumme Zeugen aus dieser Zeit. Bald sind sie zwischen den schlanken Stämmen des Kiefernwaldes zu finden, bald muss man sie zwischen Ginster und Dornengestrüpp suchen, bald liegen sie auf freier Höhe. Von der Winde zerzauste Bäume grüßen von ihnen weit ins Land.

Über die religiösen Vorstellungen der bronzezeitlichen Bevölkerung (Taf. 6 u. 7) weiß man, dass der Sonnendienst eine bedeutende Rolle spielte, wenn er nicht überhaupt im Mittelpunkt des religiösen Lebens stand. Das häufig auftretende Symbol der Sonne ist das Rad. Eine besondere Form dieses Sonnenrades ist das Hakenkreuz, das bei allen indogermanischen

transporcie broni, narzędzi i biżuterii lub mającymi wózek dwukołowy, mogli być ogólnie znani, a także lubianymi osobistościami w swojej epoce brązu.

Sytuacja jest inna ze znaleziskiem skarbów w Równie i Główniczach. Ten pierwszy został znaleziony w piaszczystym miejscu na torfowisku. Brązowa obręcz na szyję, która zwęża się ku końców i kończy się oczkiem, pokazuje ozdobę na całej linii. W oczku podwieszono są trzy pierścienie ramion, z których dwa są zdobione. Znaleźisko z Głównicz zawiera trzynaście cienko skręconych pierścieni na szyję z długimi, gładkimi, płaskimi końcówkami zamykającymi się oczkami. Były trzy pierścienie na szyję z okrągłymi końcami drutu, duża część końskiej uprzęży z pierścieniem wewnętrznym, topór, dłuto i grot włóczni wraz z różnymi fragmentami. Te ostatnie zabytki zostały znalezione w polu.

Pozostawienie tych skarbów mogło mieć miejsce w strasliwym zagrożeniu życia, w obliczu śmierci. Tutaj prawdopodobnie mamy do czynienia z zagwarantowaniem wyposażenia dla życia pozagrobowego. Ci, którzy obawiali się chciwości swoich bliskich i chciwości swoich krewnych, wyposażyli się we wszystko, co tu kochali i czego nie mogło im brakować. Ale także bogowie i ofiara dla niewidzialnych bóstw jest w naszych rozważaniach brana pod uwagę. Poświęcenie wyższym bóstwom mogło być wielokrotnym składaniem ofiary o charakterze publicznym i prywatnym. Znaleźiska te mogą być również skarbami, które ofiarodawca starannie przechowywał w swoim domu, ponieważ stanowiły one część jego posiadłości. W takich rodzinnych skarbach starsze i młodsze przedmioty mogą pojawiać się obok siebie. Z dwóch mieczy (Tab. 5) z piątego okresu epoki brązu, które zostały znalezione w tej okolicy, pokazuje to rodzaj rękojeści miecza- np. z drewnianą rękojeścią. W tym przypadku uchwyt został wykonany z drewna lub innego niemetalowego materiału i dlatego nie zachował się. Innym typem jest tak zwany miecz Möringera z Wittbek, w nim uchwyt i ostrze są odlewane w jednym kawałku.

Wszystkie te znaleźiska pokazują, że obszar Rowokółu jest bogaty głównie w znaleźiska z epoki brązu. Również zburzone cmentarze jak kopiec w pobliżu Siodłonia i indywidualne groby- kopce w pobliżu Będziechowa, Żoruchowa, Zgojewia, Dębiny, Rumska (?) są cichymi świadkami z tego okresu. Niekiedy można je spotkać między smukłymi pniami lasu sosnowego, wkrótce trzeba ich będzie szukać między krzewami i cierniem, jeśli jeszcze leżą na dostępnej wysokości. Drzewa rozsiane przez wiatr spychają je w głąb ziemi.

Wiadomo, że religijne kojarzenia ludności epoki brązu (Tab. 6 i 7) odegrały ważną rolę w służbie słonecznej, jeśli w ogóle Słońce nie znajdowało się w centrum życia religijnego. Ogólnym i uznanym symbolem słońca jest koło. Szczególną formą tego koła słonecznego jest swastyka, która jest uważana za znak słońca przez wszystkie indoeuropejskie narody. Przy

Völkern als Sonnenzeichen gilt. Bei dieser Bedeutung des Rades ist es natürlich, wenn der Wagen im Sonnendienst eine hervorragende Stelle einnimmt. Als weitere Symbole der Sonne gelten Sonnescheiben aus Bronze und Gold und das Schiff, das Boot, das nicht nur auf schwedischen Felsenzeichnungen, sondern auch auf Bronzemessern zu finden ist.

Die Revekolerhebung ist noch heute dicht bewaldet. Zwar lieferte es bisher noch keine bronzzeitlichen Funde. Vergleichen wir aber die Menge und die Art der Fundstücke aus seiner Umgebung mit dem Material aus den anderen Teilen des Kreises Stolp, so können wir annehmen, dass der Revekol zur Bronzezeit schon eine gewisse Bedeutung gehabt haben muss.

Wir kommen nun zur nächsten Kulturperiode, der Eisenzeit, mit ihrer Steinkistenkultur. Die Steinkisten sind gewöhnlich aus Platten von braunrotem Sandstein zusammengesetzt, die man künstlich von größeren Blöcken abgespalten hat. Seltener wurden flache Stücke aus anderem Gestein zum Aufbau der Kisten verwendet. Die Zahl der hier aufgefundenen Gräberfelder mit Steinkisten ist sehr beträchtlich und lässt auf eine Dichte der Bevölkerung schließen, welche für damalige Zeit erstaunlich ist. Wo Gräber liegen, müssen Siedelungen in der Nähe gelegen haben.

Die Gräber der frühen Eisenzeit sind verhältnismäßig arm an Beigaben. So sind uns fast keine Waffen aus dieser Zeit bekannt. Ein häufiges Gerät dieser Zeit sind kleine Pinzetten mit verbreiterten Backen, die durch einen ringartigen Schieber fest zusammengedrückt werden können, wie sie bei Bandsechow und Neugutzmerow gefunden wurden. Sie haben sehr Wahrscheinlich als Bartzangen gedient. Zum Zusammenhalten des Gewandes dienten bronzene oder eiserne Nadeln, die am Halse eine S-förmige Biegung aufweisen und daher Schwanenhalsnadeln genannt werden (Schojow).

Ein beliebtes, prächtiges Zierstück bildet der Ringhalskragen aus der Gemarkung Wobesde (Taf. 8). Dieser besteht aus 10 offenen Bronzeringen, die mit den Enden in einem seitlichen Loche besitzenden Schließplatte stecken, durch die die Frage der Befestigung in einfacher Weise gelöst ist. Nach der Zahl der Löcher der Schließplatte müssen es ursprünglich mindestens 13 Bronzeringe gewesen sein. Der Durchmesser der einzelnen Ringe ist verschieden abgestuft, so dass die obersten den kleinsten, die untersten den größten Umfang besitzen; alle Ringe sind massiv. Ihr Querschnitt ist in der Mitte flach oval und verdickt sich nach den Enden zu, indem er bereits eine Strecke von diesen entfernt rund wird. Hand in Hand mit dieser Verdickung geht eine Verringerung des Durchmessers. Auch die Stärke der Ringe unter sich sind gegeneinander abgestuft, indem die obersten Ringe dünner sind als die unteren. Die Verzierung der einzelnen Ringe fällt, bis auf den größten Ring, durch ihre Einheitlichkeit auf. In der Mitte eines jeden Ringes befindet sich eine Gruppe von senkrechten Strichen.

takim znaczeniu koła jest rzeczą naturalną, jeśli pojazd kołowy zajmuje szczególną pozycję w serwisie solarnym. Inne symbole słońca to brązowe i złote promienie słońca jak też statek oraz łódź, którą można znaleźć nie tylko na szwedzkich rysunkach skalnych, ale także wygrawerowaną na nożach pochodzących z epoki brązu.

Badanie prowadzone nad Rowokołem wskazują, że miejsce to jest nadal gęsto zalesione. Dotychczasowe badania nie dostarczyły jeszcze żadnych znalezisk z epoki brązu. Jeśli jednak porównamy ilość i rodzaj znalezisk z bliskiego otoczenia z materiałem, z innych części powiatu słupskiego, możemy założyć, że Rowokół musiał mieć pewne ważne znaczenie w epoce brązu.

Teraz dochodzimy do następnego okresu kulturowego, epoki żelaza, z kulturą występowania jako grobowca kamiennej skrzyni. Budowane kamienne skrzynie składają się zwykle z grubych płyt z brązowoczerwonego piaskowca, które zostały sztucznie oddzielone od większych kamiennych bloków. Rzadziej do budowy skrzyń używano płaskich kawałków innych skał. Liczba grobów z kamiennymi skrzyniami znajdujących się tutaj jest bardzo znaczna i sugeruje gęstość populacji, co jest dość zadziwiające w tym czasie. Tam, gdzie są groby, muszą być blisko osiedla.

Grobowce wczesnej epoki żelaza są stosunkowo słabo wyposażane. Z tego czasu prawie nie znamy broni, której jest całkowity brak w wyposażeniu zmarłych. Powszechnie występującym urządzeniem z tego czasu są małe pęsety z poszerzonymi szczękami, które mogą być mocno zaciskane przez suwak przypominający pierścień, znaleziono je w Będziechowie i Choćmirówku. Najprawdopodobniej służyły jako cążki. Brązowe i żelazne igły, które mają zgięcia w kształcie litery S noszono na szyi i dlatego nazywane są „igłami na gęsiej szyi” (Zgojewo), były używane do zapinania odzieży.

Popularny w wyposażaniu grobów był, wspaniały ozdobny kołnierz pierścieniowy, jak ten z osady w Objeździe (Tab. 8). Składa się z 10 otwartych pierścieni z brązu, które są zamknięte końcami w bocznej płycie blokującej, przez którą kwestia mocowania jest rozwiązana w prosty sposób. W zależności od liczby otworów na płycie zamykającej, pierwotnie musiało tu być co najmniej 13 pierścieni z brązu. Średnica każdego pierścienia jest uformowana inaczej, tak aby górny pierścień miał najmniejszą średnicę, wszystkie pierścienie są dość sztywne, masywne. Ich przekrój to płaski owal w środku pierścienia i zmienia się ku końcom, już to zaokrąglając na samym końcu. W parze z tą zmianą kształtu przekroju na końcach zmniejsza się średnica. Sztywność pierścieni jest również różna względem siebie, ponieważ górne pierścienie są cieńsze niż niższe. Dekoracja poszczególnych pierścieni, z wyjątkiem największego pierścienia, jest powtarzalna przez jej jednolitość. W środku każdego pierścienia znajduje się grupa pionowych nacięć. Następnie następują wygięte,

Darauf folgen nach unten gebogene, quergestrichelte Bänder, die durch Querstriche unterbrochen werden, bis eine längere Querstrichgruppe das Ornament, das 10 cm vor den Enden aufhört, abschließt. Der größte Ring, der zu den anderen Ringen gar nicht passt, zeigt ein ganz anderes Ornament. Wahrscheinlich stammt dieser Ring von einem zweiten Ringhalskragen.

Zur Befestigung der Ringe dient eine etwas plumpe, aber sinnreiche Schließplatte; sie ist aber wie die Ringe selbst gegossen, von ziemlicher Dicke und besitzt horizontale Durchbohrungen, in die die Enden der Ringe gesteckt werden. Als Verzierungen der Schließplatte dienen rohe Schlitzte, die zu Mustern angeordnet sind.

Ein ornamentierter Ring, der sicher auch von einem Ringhalskragen stammt, wurde in der Gemarkung Zedlin gefunden. Von den drei Ringhalskragen bzw. Resten von Ringhalskragen des Kreises Stolp wurden drei in diesem Gebiet gefunden.

In der zweiten Hälfte des letzten vorchristlichen Jahrtausends macht sich auch im Gebiet des Revekol das „Eiserne Zeitalter“ bemerkbar. Die Germanenstämme des Ostseegebiets gerieten in Bewegung. Dass die nordischen Völker damals südwärts drängten, bringt man mit einer Verschlechterung des Klimas in Zusammenhang, die in den verhältnismäßig dicht besiedelten Landstrichen rasch wirtschaftliche Schwierigkeiten im Gefolge haben mussten. Was immer auch die Ursache sei: veränderte Grabformen, veränderte Tongefäße, Waffen, Geräte und Schmuck scheinen die Annahme zu rechtfertigen, dass während der letzten Jahrhunderte vor Christi Geburt ein gründlicher Bevölkerungswechsel, offenbar sogar mehrmals eingetreten ist. Wir sehen hier die Vorläufer der großen geschichtlichen Völkerwanderung.

Es spricht für kriegsrische Schicksale der Lebenden, wenn jetzt die Gräber der Toten von Bandsechow und Dresow sehr reichlich mit eisernen Waffen ausgestattet werden: Wir finden da namentlich das Beschlag der Holzschilde, besonders zahlreich die runden Mittelbuckel, ferner Lanzen- und Speerspitzen, sowie Schwerter verschiedener Form, Schwertgehänge, seltener dann später Sporne neben Fibeln, Schnallen, Ringen und dergl. Die Zerstörung der Waffen des Kriegers ist nahezu ausnahmslos die Regel: Lanzen- und Speerspitzen sind verbogen, eiserne Schwertklingen zusammengefaltet – ob man sie „töten“ und dadurch für den toten Krieger brauchbar machen wollte?

So geben uns diese Fundstücke Nachricht von den damaligen unruhigen Zeiten, die sich auch in dem Gebiet des Revekol sehr bemerkbar machen.

Mit dem Beginn unserer Zeitrechnung befinden wir uns in dem Zeitraum, der als römische Kaiserzeit, kurzweg als Kaiserzeit bezeichnet wird, und der das 1. Bis 4. Jahrhundert nach Christi umfasst. Das Gebiet des Revekol ist reich, für unsere Verhältnisse könnte man sagen überreich an Funden. Nur wenige Gemarkungen gibt es, die bisher noch keine Funde aufweisen. Und zwar liegen die größten Funde ziemlich dicht am

przerywane pasma, które są przerywane poprzecznie, aż wreszcie występuje dłuższa grupa nacięć krzyżowych kończąc ornament, który ustaje na 10 cm przed końcem pierścienia. Największy pierścień, który nie pasuje do innych pierścieni, pokazuje zupełnie inną ozdobę. Prawdopodobnie ten pierścień pochodzi z innego kołnierza.

Do mocowania pierścieni służy nieco niezadarna, ale sensowna płytką zamykająca; jest ona odlewana tak samo jak i same pierścienie. Płyta zamykająca ma dość dużą grubość, na jej bocznych krawędziach są gniazda o kołowych otworach, do których wkładane są końce pierścieni. Ozdobą płyty zamykającej są surowe szczeliny, które są ułożone w proste wzory.

W osadzie Siodłonie znaleziono ozdobny wisior, który z pewnością pochodzi również z naszyjnika z wisiorami. Pochodzi pewnie z trzech naszyjników. W tym rejonie, w całym powiecie słupskim znaleziono aż trzy szczątki naszyjników.

W drugiej połowie pierwszego tysiąclecia p.n.e. następuje „epoka żelaza”, która również daje się poznać w rejonie Rowokołu. Germańskie plemiona regionu Morza Bałtyckiego zaczęły zmieniać miejsca swoich zasiedleń. Fakt, że narody nordyckie przesuwali się wówczas na południe, wiąże się z pogorszeniem klimatu, który na stosunkowo gęsto zaludnionych obszarach musiał szybko spowodować trudności gospodarcze. Niezależnie od przyczyny, zmienione są formy pochówku, zmienione są w wyposażeniu naczynia gliniane, broń, przedmioty użytkowe i biżuteria, zdają się uzasadniać założenie, że w ciągu ostatnich wieków przed narodzinami Chrystusa nastąpiła dokładna zmiana populacji, najwyraźniej nawet ludność zmieniała się kilka razy. Widzimy tu prekursorów wielkiej historycznej migracji narodów.

Pozostawiane wyposażenie zmarłych mówi o wojowniczych losach żywych, już teraz groby zmarłych w Będziechowie i Drzeżewie są bardzo obficie wyposażone w żelazną broń: znajdujemy w szczególności okucia drewnianych tarcz, szczególnie liczne okrągłe umbrę środkowe tarcz, lance i włócznie, a także miecze o różnych kształtach, podwieszane miecze, rzadziej później znajduje się ostrogi obok strzał, klamry, pierścienie i tym podobne. Zniszczenie broni wojownika jest niemal stosowaną zasadą: groty lancy są wyginane, pozaginane żelazne ostrza miecza – czy miały zostać „zabite”, a tym samym użyteczne jedynie dla zmarłego wojownika?

Tak więc te znaleziska dają nam wiadomości o niespokojnych czasach tamtego okresu, który jest również charakterystyczny w rejonie Rowokołu.

Wraz z początkiem nowej ery znajdujemy się w okresie znanym jako okres wpływów rzymskich (Cesarstwa Rzymskiego), krótko nazywany „römische Kaiserzeit” i trwa ten okres aż do IV wieku naszej ery. Obszar wokół Rowokołu jest bogaty w znaleziska właśnie z tego okresu wpływów rzymskich. Jest jeszcze tylko kilka miejsc, które nie mają jeszcze żadnych znalezisk. A największe znaleziska znajdują się dość

Revekolgebiet.

So wurde bei Schmolsin eine römische Goldmünze aus der Zeit Theodosius II. gefunden. Sie ist eine barbarische Nachahmung und zeigt auf der einen Seite einen Fürsten auf die Throne sitzend, in der Rechten den Reichsapfel mit dem Kreuz. Die römische Goldmünze aus Vietkow stammt aus der Zeit Valentinianus. Sie zeigt auf der einen Seite dessen Kopf und Namen und auf der anderen eine Victoria. In der Gemarkung Neugutzmerow wurden zwei römische Münzen gefunden. Die Silbermünze zeigt eine Faustina, desgl. Auch die Bronzemünze. Bei dieser steht man auf der einen Seite einen Prunkwagen mit der Keiserin, der von zwei Elefanten gezogen wird; auf jedem Tier sitzt ein Führer. Solche Münzen wurden seinerzeit nicht als Geld, sondern als Anhänger und Kostbarkeit gewertet.

Die größten Gräberfelder aus dieser Zeit liegen bei Vietkow, Zietzen und Stojentin. Diese Gräber enthielten fast keine Waffen, ein merkwürdiger Gegensatz zur Spätlatènezeit mit ihrem überaus reichen Waffenfunden. Größer ist die Zahl der Schmuckstücke. Hier stehen an erster Stelle die Fibeln mit ihren äußerst mannigfachen Formen (Taf. 9). In Frauengräbern findet man gewöhnlich drei Fibeln, von denen zwei, die in den Gräbern meist an den Schultern der Skelette gefunden werden, fast immer gleich sind; die dritte wurde auf der Brust getragen. Der Mann brauchte nur eine Fibel, um seinen Mantelüberwurf auf der rechten Schulter zusammenzustecken.

Von besonderer Bedeutung ist noch der Glasbecher aus dem Fund Vietkow (Taf. 10). Er besteht aus einer grünlichen Glasmasse und zeigt runde und ovale Einschliffe. Um den Rand laufen zwei freihändig eigeschnittene Linien. Es handelt sich bei diesem Becher um fremdes Kulturgut. Nachchristliche germanische Häuptlingsgräber wurden mit Bechern aus Glas und sonstigen Dingen südlicher Herkunft ausgestattet. Das meiste unter den römischen Funden dürfte auf dem Wege des Zwischenhandels bezogen worden sein: Bernstein war im Süden wieder große Mode. Man meine nun aber nicht, die Eigenkultur unserer Ostseegermanen sei der fremden Einfuhrware ganz unwürdig gewesen! Die Metalltechnik stand hier immer noch auf hoher Stufe: Schmuckringe, namentlich Armbänder sowie Gewandnadeln, Sporen u. dergl. sind mitunter Kunstgewerbliche Meisterstücke. Zum Schluss sei hier noch der Goldring erwähnt, der auf dem Leichenbrand in einer Urne aus Alte Mühle bei Wobesde gefunden wurde.

Die Bedeutung des Revekolberges für die Germanen, insbesondere für die Rugier, lässt sich aus der großen Zahl und Art der Funde erklären. Die auffallende Fundleere des Revekolmassivs an germanischen Funden bestätigt die Annahme, dass die germanischen Siedlungen dem heiligen Berge ferngeblieben sind. Man besuchte den Berg nur zu gottesdienstlichen Zwecken; wo der Mittelpunkt der Kulthandlung lag, ist leicht zu erraten: die Bergspitze, wo heute der Aussichtsturm steht. Nachforschungen

blisko samej góry Rowokół.

Na przykład w Smołdzinie znaleziono rzymską złotą monetę z czasów Teodozjusza II. Jest to barbarzyńska imitacja i pokazuje ona z jednej strony księcia siedzącego na tronie, w prawej ręce trzymającego cesarskie jabłko z krzyżem. Rzymska złota moneta z Witkowa pochodzi z czasów Valentinianusa. Pokazuje z jednej strony głowę i jest napis określający imię cesarza, a z drugiej strony określa Wiktoria. W gminie Choćmirówko znaleziono dwie rzymskie monety. Srebrna moneta pokazuje Faustynę. Znaleziono też brązową monetę. Po jednej stronie jest pompatyczny pojazd z cesarzem, pojazd jest ciągnięty przez dwa słonie; na każdym zwierzęciu znajduje się przewodnik. Takie monety nie były uważane za pieniądź obiegowy, ale stanowiły drogocenną wartość kolekcjonerską.

Największe pola pochówku z tego okresu to Witkowo, Siecie i Stojcino. Groby te nie zawierały prawie żadnej broni, co jest dziwnym kontrastem do późnego okresu łacińskiego z niezwykle bogatymi znaleziskami broni. Liczba klejnotów jest porównywalnie większa. Na pierwszy plan wychodzą kunsztowne zapinki (fibule) (Tab. 9). W grobach kobiet zwykle znajdują się trzy fibule, z których dwa znajdują się w grobach głównie na ramionach szkieletów, prawie zawsze takie same; trzecia była noszona na klatce piersiowej. Mężczyzna potrzebował tylko jedną taką fibulę, aby umieścić płaszcz noszony zwykle na prawym ramieniu.

Szczególne znaczenie ma szklany kubek znaleziony w Witkowie (Taf. 10). Wykonany on był z zielonkawej masy szklanej i pokazuje okrągłe i owalne ślady polerowania. Dwie linie wyrażające biegną wokół górnej krawędzi. Ten kubek jest tutaj obcym zasobem kulturowym. Postchrześcijańskie zabytki germańskich grobów to głównie wyposażenie ich w kubki ze szkła i inne rzeczy pochodzenia południowego. Większość rzymskich znalezisk mogła zostać uzyskana poprzez handel środkowo europejski. Bursztyn znów stał się modny na południu. Ale nie uważa się, że własna kultura naszych Bałtyckich Niemców była zupełnie niegodna zagranicznych towarów importowych! Technologia metalowa była tu nadal na wysokim poziomie: pierścienie jubilerskie, zwłaszcza bransoletki, a także igły do spinania odzieży, ostrogi i tym podobne są czasami arcydziełami artystycznymi. Na koniec chciałbym wspomnieć o złotym pierścieniu, który został znaleziony w popiołach, w urnie z Alte Mühle koło Objazdy.

Znaczenie góry Rowokół dla narodu germańskiego, zwłaszcza dla narodu „Rugier”, można wytłumaczyć wielkim skupiskiem i rodzajem znalezisk. Widoczny ubytek z masywu Rowokołu germańskich znalezisk potwierdza założenie, że germańskie osady zostały teraz posadowione z dala od świętej góry. Góra była odwiedzana tylko w celach religijnych; gdzie znajdowała się centralna działka dla wyznawców kultu jest łatwe do odgadnięcia: szczyt góry, gdzie dziś stoi wieża widokowa. Prowadzenie badań w terenie jest

sind nun heute leider ausgeschloffen, da Ausgrabungen augenblicklich nicht möglich sind. Überraschungen sind aber später keineswegs unmöglich.

Wie ganz Ostdeutschland wurde auch Pommern während der jüngeren Kaiserzeit durch dauernde Auswanderungen immer mehr seiner einst so dichten germanischen Bevölkerung beraubt. Um 400 wandern als letzter ostgermanischer Stamm des deutschen Nordostens die Rugier ab, so dass Nordostdeutschland für die nächste Zeit fast ganz entvölkert ist.

Doch hier Gebiet des Revekol war eine wenn auch nur dünne germanische Besiedlung noch fünften und im sechsten Jahrhundert vorhanden. Der Grabung von Glowitz (Taf. 11 u. 12) ist für die Besiedlung dieses Gebiets in jener Zeit unbedingt beweisend. Seine Eingenart schließt jeden Zweifel an seiner Zugehörigkeit zur germanischen Kultur von vornherein aus. Im Jahre 1896 wurden auf dem Fichtberge bei Glowitz bei der Kiesentnahme Gräber mit Skeletten und Beigaben aus der Völkerwanderungszeit angeschnitten. Die Fundstücke gelangen in das Museum zu Danzig. Der Fund besteht aus mehreren Schwertern, Lanzenspitzen, eisernem Schildbukel mit eisernen Niete, Ortband (Schwertstiefel, Spitzenbeschlag der hölzernen Schwertscheide) aus Bronze, Gürtelschnalle aus Bronze und den Bruchstücken eines durch Strichgruppen und Punktreihenverzierten Tongräßes.

Ähnliche Schwerter begegnen uns wiederholt in Funden der frühmerowingischen Zeit West- und Süddeutschlands und sind aus Ostdeutschland bisher aus Hannover und Holstein, von drei mecklenburgischen Fundorten sowie aus dem Reitergrag von Neukölln bei Berlin bekannt. Diese Funde gehören dem 5. und 6. Jahrhundert n. Chr. an. Funde, die der Völkerwanderungszeit angehören, sind auch aus gleichzeitigen alemannischen und fränkischen Gräbern Südwestdeutschlands bekannt.

So ist der Fund von Glowitz für die Urgeschichte unserer Heimat von größter Bedeutung. Er widerspricht der Meinung, die Ostgermanen seien spätestens im 4. Jahrhundert restlos abgewandert und hätten ein ganz entvölkertes Land zurückgelassen.

Aus welchen Gründen hielten sich die Germanen (Taf. 13) gerade hier solange? – Es müssen doch Gründe vorliegen haben. Ob es der „heilige Berg“ war?

Im 5., 6. und 7. Nachchristlichen Jahrhundert wandern allmählich die Wenden in die entvölkerten Landstriche Ostdeutschlands ein und erfüllen unauffällig die weiten Ebenen des alten Germanenlandes. Ein neues Blatt ist in der Völkergeschichte Norddeutschlands umgewendet. Auch für das Stolper Land hebt ein neuer Abschnitt an. Welche Bedeutung haben nun der Revekol und seine Umgebung in dieser Zeit?

Reste slawischer Besiedlung sind in diesem Gebiet mehrfach gefunden worden, so bei Bandsechow, Rowen, Rumske, Sorchow, Schmolsin, Schorin, Wendischbudow, Wobesde, Wusseken, Zedlin und Zietzen. Sie sind erheblich leichter als etwa die

teraz niestety zamknięte, ponieważ wykopaliska nie są w tej chwili możliwe. Ale jakieś niespodzianki nie są bynajmniej do zaistnienia później.

Podobnie jak w całych Wschodnich Niemczech Pomorze było coraz to mniejszej ilości zamieszkałej tu ludności germańskiej, w okresie wpływów rzymskich jest stała emigracja. Około 400 roku, jako ostatnie opuszcza krainę plemię Rugier, tak, że północno-wschodnie Niemcy są prawie całkowicie wyludnione, tak się dzieje już po raz kolejny.

Ale tutaj w obszarze Rowokołu były tylko nieliczne germańskie osady i tak było jeszcze w piątym i szóstym wieku. Wykopaliska w Głównycach (Tab. 11 i 12) są absolutnie dowodem na osiedlenie w tym obszarze jeszcze w tym czasie. Rodzaj wykopalisk od samego początku wyklucza wszelkie wątpliwości co do jego przynależności do kultury germańskiej. W 1896 roku groby ze szkieletami i przedmiotami z okresu migracji zostały odkryte na Fichtberge w pobliżu Głównyc podczas kopania żwiru. Znaleźiska można oglądać w muzeum w Gdańsku. Znaleźisko to składa się z kilku mieczy, grotów lancowych, żelaznej tarczy z żelaznymi nitami, końcówki pochwy (pochwy mieczowe, koronkowego dopasowania drewnianej pochwy miecza) z brązu, klamry pasa wykonanej z brązu i fragmentów naczyń z występowaniem ozdobnych grup linii i rzędów kropek.

Podobne miecze spotykane są wielokrotnie w znaleźiskach z wczesnego okresu wczesnomerowingowego w Niemczech Zachodnich i Południowych i są znane z Niemiec Wschodnich daleko od Hanoweru i Holsztynu, z trzech miejsc w Meklemburgii, a także z Reitergrag von Neukölln i pod Berlinem. Znaleźiska te należą do V i VI wieku. Znaleźiska należące do okresu migracji i znane są również jednocześnie z grobowców alemańskich i frankońskich w Południowo-Zachodnich Niemczech.

Tak więc znaleźisko w Głównycach ma ogromne znaczenie dla prehistorii naszej ojczyzny. Znaleźisko to wyjaśnia fakt, że Niemcy Wschodnie zostały całkowicie opuszczone najpóźniej w IV wieku i pozostawiły po sobie całkowicie wyludniony kraj.

Z jakich powodów Niemcy (Tab. 13) tak długo tu jeszcze przebywali? Musiały być powody. Czy była to "święta góra"?

W V, VI i w VII wieku stopniowo migruje słowiańskie plemię Wendów zasiedlając wyludnione regiony Północnych i Niemiec Wschodnich by zasiedlić rozległe równiny starych ziem germańskich. Został otwarty więc nowy rozdział w historii północnych Niemiec. Zupełnie nowe okoliczności obowiązują w zasiedleniach ziemi słupskiej. Powstaje pytanie, jakie jest znaczenie Rowokołu i jego okolic w tym czasie?

Pozostałości osady słowiańskiej zostały znalezione już kilka razy w tym obszarze stanowiącym okolicę Rowokołu, są to takie osady jak Będziechow, Równo, Rumsko, Żoruchowo, Smółdzino, Skórzyno, Bukowa, Objazda, Osieki, Siodłonie i Siecie. Są one

bronzezeitlichen zu erkennen, weil die Tongefäßscherben, die in der Regel für die Zeitbestimmung ausschlaggebend sind, in der Wendenzeit durch ihre Verzierung viel charakteristischer sind. Dann kommt noch hinzu, daß die wendischen Siedlungen in der Regel nur geringen Umfang hatten und nur aus wenigen Gehöften bestanden. Die Größe der slawischen Ortschaften ist aus der Verbreitung der Oberflächenfunde und aus der Geländeform an den Fundplätzen abzulesen.

Auf die Ortsnamen aus diesem Gebiet soll nur kurz eingegangen werden. Es reicht der Name eines Ortes nicht aus, um das Vorhandensein einer wendischen Siedlung zu beweisen, da nicht ganz selten deutsche Dörfer nach wendischen Flurnamen, die man vorfand, benannt wurden. Auch ist eine Deutung dieser Ortsnamen heute noch sehr unsicher. So soll bedeuten: Schmolsin = Ansiedlung an der Pechhütte, Rowe = Graben, Rowen = das Ebene, Wobesde = um den See herum, Dominke, = kleines Haus, Wendischbudow = Buchenort, Selesen = Eisenort, also ein Ort, an dem entweder Eisen gewonnen oder verarbeitet wurde, und Garde = Burgort.

Doch wo lag diese Burg? Lag sie dort, wo heute die Kirche steht, oder lag sie auf einer Höhe in der Umgebung des Ortes? – Als etwas Neues erscheint in unserer Landschaft mit der Wendenzeit die Burg. Der Slawe legte sie fast immer in einem für die Verteidigung günstigen Gelende an: ein hochragender Teil des Ufers an einem Flusse oder See, möglichst noch auf der Landseite von sumpfigen Niederungen umgeben oder eine Inselbildung in moorigem Gelände. Heute finden wie sie noch als Erdwälle von rundem oder länglichrundem, seltener viereckigem, zuweilen auch halbrundem oder hufeisenförmigem Grundriss, die der Volksmund mit Burgberge, Schlossberge oder Schwedenschanzen bezeichnet. Die Schwedenschanze bei Zedlin besteht aus zwei Anlagen. Sie gehört zu den monumentalsten Bodendenkmälern aus der Vorzeit unseres Kreises. Kleinere Anlagen liegen bei Rowen, Rumske und Sorchow.

Auch im Revekolgebiet selbst ist eine kleine Burganlage entdeckt worden. Die Sage berichtet, dass dieses Schloss eine Prinzessin bewohnte, die ihrem Schlosse in den Berg verzaubert wurde.

Da man diese Burgwälle zu den Wohnplätzen jener Zeit rechnet, muss das Revekolgebiet besiedelt gewesen sein. Auf dem Revekol selbst verehrte man slawische Gottheiten. Die Volksüberlieferung und die Geschichte berichten von einer Kapelle auf der Spitze des Berges. Nun ist es üblich gewesen, Kapellen, Kirchen und Klöster an der Stelle alter heidnischer Kultstätten zu erbauen, um die im Volke eingewurzelte Überlieferung auszunützen und die Leute leichter für den neuen Glauben zu gewinnen.

Auch muss für den Handelsverkehr der damaligen Zeit dieses Gebiet eine besondere Bedeutung gehabt haben. Den Beweis hierfür liefern die orientalischen Silberschmucksachen, die bei Schmolsin gefunden

znaczenie łatwiejsze do rozpoznania niż, powiedzmy, skorupy naczyń z epoki brązu, ponieważ skorupy naczyń glinianych, które są zwykle decydujące dla określenia czasu ich powstania, są charakterystyczne dla ich wieku ze względu na ich dekorację. Następnie faktem jest, że osady Wendów były zwykle bardzo małe i składały się tylko z kilku gospodarstw. Wielkość słowiańskich wiosek widać z rozkładu znalezisk powierzchniowych i z wyglądu terenu w miejscach niedysiejszych osad.

Należy wymienić nazwy miejscowości z obszaru wokół Rowokołu tylko te o krótkiej nazwie. Nazwa miejsca nie wystarczy, aby udowodnić istnienie osady wendyjskiej, ponieważ niemieckie wioski były często nazywane nazwami wendyjskimi, które zostały skorygowane po przeprowadzanych tam wykopiskach. Również interpretacja tych nazw miejsc jest nadal bardzo niepewna. To znaczy: Schmolsin = osada w smolarni, Rowe = rowy, Rowen = równina, Wobesde = wokół jeziora, Dominke, = mały dom, Wendischbudow = buk, Selesen = żelazo, czyli miejsce, w którym albo żelazo zostało wydobyte lub przetworzone, i Garde = zamek.

Ale gdzie był ten zamek? Czy to było miejsce, w którym kościół stoi dzisiaj, czy też na wysokości w pobliżu wsi? – Zamek jawi się jako coś nowego w naszym krajobrazie powiązany z przeszłością. Słowianie prawie zawsze budują obwałowania w korzystnym defensywnym miejscu: podwyższeniu nad brzegiem rzeki lub jeziora, jeśli to możliwe, zewsząd otoczonymi bagiennymi nizinami lub formacją wysp w terenie torfowisk. Dziś, grodzisk należy szukać jako place ziemi okrągłe lub wydłużone, rzadziej kwadratowe, czasami półokrągłe lub w kształcie podkowy. We współczesnym języku miejscowych podań ma to odniesienie do gór zamkowych, szwedzkich szaińców. Szwedzkie szaińce w pobliżu Siodłonia składają się z dwóch obiektów. Jest to jeden z najbardziej monumentalnych zabytków naszej ziemi pochodzący z pradziejów naszego powiatu. Mniejsze zalesienia znajdują się w Równie, Rumsku i Żoruchowie.

Na samym szczycie Rowokołu odkryto również niewielki kompleks grodziska. Legenda donosi, że tam był zamek, który zamieszkiwała księżniczka i była zaccarowana wraz z jej zamkiem na górze.

Ponieważ same mury zamkowe są zaliczane jako miejsca zamieszkania w tamtym odległym czasie, obszar Rowokołu musiał być gęsto zamieszkanym. Na samym Rowokole, były czczone bóstwa słowiańskie. Tradycja ludzka i historia opowiadają o kaplicy istniejącej na szczycie góry. Teraz zwyczajowo jest przyjęta budowa kaplic, kościołów i klasztorów w miejscu dawnych kultów pogańskich i aby wykorzystać tradycję zakorzenioną w ludziach, łatwiej pozyskać ludzi dla nowej wiary.

Góra Rowokół musiała również mieć szczególne znaczenie dla handlu z mieszkańcami tego obszaru w tym czasie. Dowodem na to jest odnaleziona orientalna srebrna biżuteria, która wystąpiła z inną biżuterią

wurden.

Die nordischen Wikinger unternahmen im 8., 9. und 10. Jahrhundert weite Fahrten über See. Auf ihren teils dem Raube, teils friedlichem Handel dienenden Zügen drangen sie auch, den Flussläufen folgend, bis weit ins Innere der fremden Länder ein. Auch in unsere Kreise haben sie Spuren hinterlassen. So wurden bei Schmolsin Eisenbrocken, Nägel und auch Schildnägel gefunden, die wahrscheinlich den Wikingern zuzuweisen sind.

Hier im Gebiet des Revekol haben sich wendische Reste noch lange gehalten. Für die slawische Bevölkerung im nördlichen Pommerellen taucht um 1466 der Name Kaschuben auf. Genaue Nachrichten über die Ausdehnung des Kaschubischen haben wir erst aus dem Jahre 1778. Seitdem ging das Kaschubische schnell zurück. Als 1856 der russische Gelehrte Hilferding seine Studienreise durch Hinterpommern machte, fand er in den Kirchspielen Großgarde, Schmolsin, Glowitz und Zezenow noch Kaschuben (Taf.14).

Der Einzug der deutschen Kultur nahm sehr lange Zeit in Anspruch – schon diese Tatsache allein würde gegen die Annahme einer „Ausrottung“ der slawischen Bevölkerung sprechen. Noch jahrhundertlang gab es hier wendisch redende Leute. Wie hätten sich sonst auch die vielen slawischen Orts- und Flurnamen erhalten können.

Über den Revekol berichtet Tetzner in seinem Wert „Die Slowinzen und Lebakaschuben: „Dieser Berg trug eine berühmte Wallfahrtskapelle, die dem heiligen Nikolaus geweiht war und ursprünglich der Ort einer heidnischen Kulturstätte gewesen zu sein scheint. Dort soll ein Leuchtfeuer für die Seefahrer unterhalten worden sein.“

Die Kapelle des heiligen Nikolaus verfiel im 16. Jahrhundert. Reuige Sünder wurden ehemals weither zur Buße nach der Nikolauskapelle gesandt, die Stadt Schlawe schickte 1485 zur Sühne für die Hinrichtung Bernhards von Winterfeld zu den drei Bergen Kolm, Revekol und Golnow.“

Die Einführung der Reformation mag die Zerstörung des Kaschubischen Heiligtums beschleunigt haben, man raubte das Silber und zerbrach die Mauern. S. Tessen, der Besitzer der Schmolsiner Güter und Landrat zu Lauenburg, errichtete dafür am Fuße des Berges eine Kapelle und ließ sie am 3. Juni 1582 einweihen. Hiermit befinden wir uns schon weit in geschichtlicher Zeit. Das Ergebnis unserer Untersuchung soll nun in aller Kürze zusammengefasst werden: Das Revekolgebiet ist seit der jüngeren Steinzeit von Menschen nicht nur aufgesucht, sondern dauernd besiedelt gewesen. Seit dem Ende der Bronzezeit und während der frühen Eisenzeit ist der Revekolgipfel wohl schon zu Kultzwecken bestiegen worden. Die Germanen besaßen auf dem Gipfel ein Heiligtum, desgleichen die Wenden. Eine kleine Kapelle krönte den Gipfel im 12. Jahrhundert, die nach der Einführung der Reformation zerfiel oder zerstört wurde. Menschen besteigen heute

zuletztenmal in Smołdzinie.

Nordycy Wikingowie odbywali długie morskie rejsy w VIII, IX i X wieku. W swoich wyprawach, w których część była dla rabunku, tylko część odbywała się dla pokojowego handlu. Również przeniknęli oni, podążając rzekami, daleko do wnętrza obcych ziem. Również zostawili swój ślad w naszym regionie. Na przykład w Smołdzinie znaleziono kawałki żelaza, gwoździe, a także nity, te wszystkie przedmioty żelazne przydziela się handlującym Wikingom.

Tutaj, w rejonie Rowokołu, szczątki ludu Wendów trwały jeszcze przez długi czas. Dla ludności słowiańskiej zasiedlonej na północnym Pomorzu nazwa Kaszubi pojawia się około 1466 roku. Mamy tylko dokładne wieści o ekspansji Kaszubów z 1778 roku. Od tego czasu ludność posługująca się językiem kaszubskim szybko się zmniejsza. W 1856 roku, kiedy rosyjski uczyony Hilferding odbył podróż studyjną przez Pomorze Wschodnie, znalazł ludność kaszubską (Tab.14) w parafiach Gardna Wielka, Smołdzino, Główczyce i Cecenowo.

Wprowadzenie kultury niemieckiej trwało bardzo długo, całe wieki – sam ten fakt przemawiałby przeciwko zaistnieniu "eksterminacji" ludności słowiańskiej. Przez wieki wciąż byli tu ludzie, którzy posługiwali się językiem słowiańskim, tu wendyjskim. Jak inaczej można było zachować wiele słowiańskich nazw miejscowości i nazw gruntów?

Tetzner relacjonuje, że Rowokół ma przechowywane swojej wartości wśród "Słoweńców i Kaszubów z nad jeziora Łebsko: według nich "ta góra nosiła słynną kaplicę pielgrzymkową poświęconą świętemu Mikołajowi i pierwotnie wydaje się być miejscem pogańskiej kultury. Tam mówi się też, że utrzymywano latarnię dla żeglarzy."

Kaplica św. Mikołaja popadła w ruinę w 16 wieku. Skruszeni grzesznicy zostali kiedyś odesłani do kaplicy św. Mikołaja, z miasta Sławno – wysłano ich w przymusową pielgrzymkę na trzy góry; Górę Chełmską, Rowokół i Polanów, w 1485 roku, aby odpokutować za egzekucję Bernhard'a von Winterfeld'a.

Wprowadzenie reformacji mogło przyspieszyć zniszczenie kaszubskiego sanktuarium, okradziono kościelne srebra i zrujnowano mury. S. Tessen, właściciel posiadłości Smołdzino i radny powiatu Lębork, wybudował kaplicę u podnóża góry i ją poświęcił 3 czerwca 1582 roku. To długa droga, którą w tym opracowaniu przebyliśmy. Wyniki naszych badań należy teraz podsumować w skrócie: od ostatniej epoki kamienia obszar Rowokołu był nie tylko odwiedzany przez ludzi, ale został na stałe zaludniony. Od końca epoki brązu i wczesnej epoki żelaza szczyt Rowokołu prawdopodobnie został już wykorzystywany w celach kultowych. Niemcy mieli sanktuarium na samym szczycie tej góry, ale też następowały zwroty jeśli idzie o wykorzystanie góry. Mała kaplica ukoronowała szczyt w XII wieku, kaplicę następnie zniszczono w okresie reformacji. Ludzie wspinają się dziś na górę, aby samemu sprawdzić na ile są prawdziwe opowieści

den Berg. Meist sind sie jung und voll Heimatliebe. Dann ist es Sonntag. Alltags sind der Besucher nicht zu viele, da schläft er noch, der Reveköl. Verschwunden im steten Wechsel der Zeit, gebettet in Wald und Heide, See und Wind; aber einst, ja, da war es hier anders, da war es um ihn lebendig – und heilig. Groß und romantisch ist seine Vergangenheit und sagenhaft wie der dunkle Schluchtengrund an seinen Hang, wo Farne wuchern und Heidekraut.

zawarte w legendach. Przeważnie są to ludzie młodzi i pełni miłości do ojczyzny. Potem przychodzi niedziela, a więc życie codzienne Rowokołu, gości nie jest zbyt wiele, ponieważ nadal Rowokół śpi. „Zniknął” nocą, w lesie i wrzosowisku, w wietrze na jeziorze; kiedyś było inaczej tutaj, otoczenie było żywe wokół niego- i święte. Wielka i romantyczna jest jego przeszłość, i wspaniała jak ciemny dół wąwozu przylegający do jego zbocza, gdzie paprocie i wrzosowiska.

Material.

Steinzeit.

Bandsechow.

1. Steinaxt mit rundem Kopf, Länge 12 cm, auf dem Felde gefunden. Privatbesitz.
2. Steinbeil aus braunem Feuerstein. Privatbesitz.

Dresow.

Steinbeil aus Feuerstein, Länge 11 cm, Schneide 7,5 cm. Privatbesitz.

Gambin.

1. Steinhammer, Länge 14 cm. Prov. Mus. Stettin. Inv. No. 4919.
2. Steinbeil aus Felsgestein, Länge 17,5 cm, Schneide 4,5 cm. Privatbesitz.

Glowitz.

1. Steinaxt aus Felsgestein, Länge 13,5 cm, Schneide 4,5 cm. Privatbesitz.
2. Steinbeil, Staatsmus. Berlin. Inv. No. II 6650.

Großgarde.

Steinbeil aus Diorit. Mus. Stolp Inv. No. 339.

Holzkathen.

1. Steinbeil, grau, Länge 11 cm, Schneidenbreite 6,5 cm. Prov. Mus. Stettin Inv. No. 5662.
2. Steinbeil, Länge 13 cm, Schneidenbreite 4,5 cm. Prov. Mus. Stettin Inv. No. 5882.
3. Steinball, Länge 11 cm, Schneidenbreite 6 cm. Prov. Mus. Stettin Inv. No. 4602.
4. Beilklinge aus Feuerstein, Länge 6,5 cm, Schneidenbreite 3,5 cm. Mus. Stolp Inv. No. 537.
5. Hammeraxt aus Feldstein, Länge 12 cm, Schneidenbreite 5,5 cm, Kopf rund. Mus. Stolp Inv. No. 538.
6. Feuersteinbeil, dunkelbrauner Feuerstein, dicknackig, Länge 9 cm, Schneide 4 cm. Mus. Stolp Inv. No. 722.
7. Dolchklinge aus Feuerstein, Länge 17,5 cm, größte Breite 4 cm. Stolp Inv. No. 536.
8. Feuersteinbeil aus geschichtetem Feuerstein, dicknackig, Länge 9,5 cm, Schneide 5 cm. Mus. Stolp Inv. No. 723.

Lankwitz.

1. Keulenkopf, Durchmesser 8 und 9 cm. Privatbesitz.
2. Steinaxt aus Granit mit beschädigter Schneide, Länge 10 cm. Prov. Mus. Stettin Inv. No. 2357.

Rowe.

1. Steinzeitliche Urnenscherben beim Abtragen eines Hügels gefunden. Prov. Museum Stettin Inv. No. 4628.

Będziechowo

Drzeżewo

Gąbino

Główny

Gardna Wielka

Smółdziński Las

Łękwica

Rowy

A. Stubenrauch, Monatsbl. 1900, S. 14.
A. Stubenrauch, Balt. Stud. III 1899, S. 197.
Wahle, Ostdeutschland in
jungneolithischer Zeit.
Mannus Bl. No. 15, S. 188.

2. Hirschgeweihhacke. Mus. Stolp Inv. No. 736.

Schmolsin.

1. Steinzeitliche Siedlungsplätze im
Dünengelände von Scholpin (Taf. 2).
Abgeschlagene Feuersteinsplitter und
Feuersteingeräte. Pfeilspitze (oder
Feuersteinsplitter), Länge 6 cm; prismatische
Messer und Feuersteinsplitter.
Feuersteinpfeilspitze (gelb, unversehrt,
sauber gearbeitet; Feuersteinmesserchen
(Pfeilspitzen?), Schaber, Splitter. Prov. Mus.
Stettin Inv. No. 4526, 4769, 4768, 4524.
Monatsbl. 1898, S. 78, 177/78; 1899, S. 53.
Wahle, Ostdeutschland in
jungneolithischer Zeit.
Mannus Bl. No. 15, S. 220.
Walter, Die Entwicklung des Stettiner
Museums in den letzten zehn Jahren.
Mannus III (1911), S. 146.
W. Witt, Die ersten Menschen im Kreise
Stolp.
Heimatkalender für Ostpommern S. 49-51
m. Abb.
2. Steinbeil (schwarz), schieferartiger Stein,
flach, Länge 8 cm, Schneidenbreite 3,5 cm.
Steinaxt, Länge 10,5 cm, Schneidenbreite 5,5
cm. Prov. Mus. Stettin Inv. No. 3058-59.

Schojow.

Steinaxt gefunden, nicht erhalten.

Schönwalde.

Reste von einem Großsteingrab. Die versteinerten
Glocken von Neustrand (Taf. 3).

Virchenzin.

In einer Privatsammlung befanden sich im Jahre
1920 zwei Feuersteinbeile und eine Pfeilspitze.

Wendischbuckow.

1. Feuersteinbeil, Länge 7,5 cm,
Schneidenbreite 3 cm. Privatbesitz.
2. Zwei Feuersteinmesser. Privatbesitz.
3. Steinaxt aus Felsgestein, Länge 9,5 cm.
Privatbesitz.

Wendischsilkow.

Steinaxt, Länge 13 cm. Mus. Stolp Inv. No. 320.

Wobesde.

1. Steinaxt, Länge 14 cm, Schneide 6 cm.
Privatbesitz.
2. Steinaxt, bootsförmig, Länge 10 cm, Schneide
3,5 cm. Mus. Stolp Inv. No. 432.

Zietzen.

1. Steinbeil, Länge 7,5 cm, Moorfund. Prov.
Mus. Stettin Inv. No. 4678.
2. Steinbeil, Länge 8 cm; Feuersfeinbeil, Länge
8 cm. Prov. Mus. Stettin Inv. No. 4679, 4680
3. An der Südseite des weißen Berges wurden
Feuersteinmesser gefunden. Die Fundstücke

Smoldzino

Zgojewo

Dębina

Wierzchocino

Bukowa

Żelkowo

Objazda

Siecie

sind nicht erhalten.

R. Berg, Mitteilungen über Altertumsfunde in
der Gegen von Schmolsin. Monatsbl. 13.
Jahrg. 1889, S.55, 179-180.

Bronzezeit.

Bandsechow.

1. Zwei Hügelgräber.
2. Im Herbst 1926 wurden größere Steinpackungen gefunden. Kleines Beigefäß mit Henkel. Mus. Stolp Inv. No. 175.

Glowitz.

1. Linsenförmiger Stein mit herumlaufender Rille. Mus. Stolp Inv. No. 392.
2. Depotfund. Dreizehn dünn gedrehte Halsringe mit langen, glatten, vierkantig plattgehämmerten Enden und Schlußösen der Periode V, dabei 3 ähnliche Halsringe, aber mit runddrahtigen Enden, 1 großer Buckel vom Pferdeschmuck und Innerring, 1 Tüllenbeil, 1 Tüllenmeißel, 1 Lanzenspitze nebst Bruchstück einer zweiten, gefunden 1842 auf dem Acker. Prov. Mus. Stettin Inv. No. 648.
Monatsbl. Jahresbericht XXVI. S. 38.
Balt. Stud. 33. Jahrg. S. 310.
Phot. Album Berl. Aust. 1880, Taf. III. 4.
Kossinna, Die goldenen „Eidringe“ und die jüngere Bronzezeit in Ostdeutschland.
Mannus 1917, VIII. Band, S. 49.

Holzkathen.

Griffangelschwert (Taf. 5), zweischneidig, Länge 67cm, Griffangel 7 cm und rund, größte Breite des Blattes 4 cm. Mus. Stolp Inv. No. 513.

Rowe.

Lappencelt, an der Schneide fast einen Halbkreis bildend, 8,5 cm daselbst breit, mit auffallend starker Verjüngung nach oben und unten. Moorfund. Prov. Mus. Stettin Inv. No. 2419.

A. Stubenrauch, Monatsbl. 1890, S. 46.

Rowen.

Im Moor wurde an einer sandigen Stelle ein Halsring, an welchem 3 Armringe hängen, gefunden. Der Halsring (Bronze), der sich nach den Enden zu verjüngt und in einer Öse endigt, zeigt ein Stichornament. In den Ösen hängen die drei Armringe, von denen zwei ornamentiert sind. Durchmesser des Halsringes 18,5 cm, der Armringe 7- 7,5 cm. Staatl. Mus. Berlin Kat. No. I c 3309, Inv. No. II 2401.

Selesen.

Scherben von 2 Urnen. Prov. Mus. Stettin Inv. No. 4767.

Sorchow.

Hügelgrab.

Schmolsin.

1. Drei Bronzehohlcelte, Länge 8,9 u. 8,5 cm. Prov. Mus. Stettin Inv. No. 2816-18.

Będziechowo

Główczyce

Smółdziński Las

Rowy

Równo

Żelazo

Żoruchowo

Smółdzino

2. Messerschneide aus Bronze, einschneidig, fast gar nicht geschweift, Griffangel fehlt, Länge 13 cm. Prov. Mus. Stettin Inv. No. 4573.

Schojow.

Hügelgrab.

Schönwalde.

1. Hügelgrab.
2. Vier Zierscheiben, 4 Röhrchen, Besatzband, Nadel, Ring, Gussstück. Prov. Mus. Stettin Inv. No. 844.
Kunkel, Pommersche Urgeschichte in Bildern S. 49, Tafel 47.

Vietkow.

Bronzedepotfund (Taf. 4). Amboss aus Bronze, Länge 10,5 cm; Amboss aus Bronze, Länge 8 cm; Meißel mit Tülle, Bronze, Länge 85 mm, Schneide 15 mm; großer ovaler Armring, 15 mm stark, massiv, gr. Durchmesser 140 mm, kl. 105 mm; Armring 9 mm stark, Durchmesser 80 mm; mehrgerundet, die Enden sind leicht stollenförmig aufgebogen, Außenseite quer gerippt. Armring, ähnlich dem vorigen in Größe und Form; desgl. Ohne Ornament; schwerer und dicker Armring, an der Außenseite durch schmale Rippchen verziert; ovaler Armring, größter Durchmesser 125 mm, außen gewölbt und quer gerippt, die Enden leicht stollenförmig aufgebogen; dicker schwerer Armring, fast rund, außen mit abwechselnd flachen, breiteren und schmälere Leisten quer gerippt; geschlossener Armring mit Mittelkanten; Armring, zwei Anhänger; Halsring, verziert durch sechs Gruppen Schräger Rippen, die etwa 75 mm voneinander getrennt sind; große Bronzeaxt; Bronzemesser mit hohler Hefttülle, Länge 150 mm; Gußmaterial; zwei Lappencelte mit Ohr; fünfzehn Tüllencelte; Schwertgriff mit Klingenrest; Reste einer großen Brillenfibel; Reste von zwei Hängegefäßen; Rest eines Beschlages (?) mit Bronzenieten; Bronzebuckel; Zwei Spiralscheiben; Reste zweier verbogener Armspiralen; fünf Lanzenspitzen von verschiedener Form und Größe. Prov. Mus. Stettin Inv. No. 4585

H. Schumann, Der Bronzedepotfund von Vietkow und die Beziehungen Pommerns zur Westschweiz während der Bronzezeit. Balt. Studien 4 (1900) S. 137 bis 152 mit 2 Tafeln und 1 Textabb.

Monatsblätter, 13. Jahrg., 1899, S. 56/57.

Monatsblätter, 32. Jahrg., 1918, S. 31.

G. Kossinna, Mannus 8 (1917) S. 75.

O. Kunkel, Pommersche Urgeschichte in Bildern. S. 36, 38, 40, 42, 49, Taf., 26 f., 32, 35, 47.

-----, Aus Pommerns Urgeschichte. S. 38. Taf. 8.

E. Sprockhoff, Niedersächsische Depotfunde der jüngeren Bronzezeit. S. 45, 46, 62, 79, 91, 112.

Wendischbuckow.

Zgojewo

Dębina

Witkowo

Bukowa

1. Zwei Randbeile, Länge 16 cm und 14 cm.
Mus. Stolp Inv. No. 113 und Privatbesitz.

Wittbeck.

Bronzeschwert (Taf. 5), Antennenschwert, Länge 70 cm. Prov. Mus. Stettin Inv. No. 3757.
O. Kunkel, Aus Pommerns Vorgeschichte S. 42, Abb. Tafel 10 No. 10

Czysta

Zedlin.

Großes Hügelgräberfeld, abgetragen. Urnen, Urnenscherben, Fingerringe aus Bronze, Rastermesser mit vogelkopffartigem Griff, Armringe und Armspiralen aus Bronze, Bronzenadel mit scheibenförmigem Kopf, Reste einer Spiralscheibe aus Bronzedraht. Staatl. Mus. Berlin Kat. No. I c 3445, 3446, 3447, 3448, 3449, 3490-3494.

A. Gotze. Ein Hügelgräberfeld der Bronzezeit bei Bronzezeit bei Zedlin, Kreis Stolp. Nachrichten über deutsche Altertumsfunde. Tabl. Z. Zt. Für Ethnl. 1904 S. 17-22.
Balt. Studien, N. F. 1905, S. 219.

Siodłonie

Vorrömische Eizenzeit

Bandsechow.

1. In der Nähe des Dorfes wurden in den Jahren 1926 und 1930 Steinkistengräber gefunden. 2 Urnen und ein Beigefäß befinden sich im Privatbesitz.
2. Eiserne Schwanenhalsnadel. Mus. Stolp Inv. No. 472.
3. Reste einer eisernen Pinzette mit Ring. Mus. Stolp Inv. No. 463.
4. Reste von Bronzesachen aus Steinkistengräbern. Mus. Stolp Inv. No. 471.
5. Reste eines eisernen Spornes? La Tène. Mus. Stolp Inv. No. 470.
6. Eiserner Schildbuckel mit Stange. La Tène. Mus. Stolp Inv. No. 464.
7. Bruchstücke einer eisernen Schwertscheide. Länge 7,3 bis 12,6 cm. Staatsmus. Berlin. Inv. No. I c 3489.
Amtl. Bericht aus der Kgl. Kunstsamml. 1902
Kossinna, Zeitschrift f. Ethn. 1905 S. 370.
Blume, Die germ. Stämme II, 124.
Kostrzewski, Die ostgermanische Kultur der Spätlatenezeit, Mannus Bl. No. 19. II. Teil, S. 74.
8. Gefäßscherben, La Tène. Mus. Stolp Inv. No. 459.
9. Zwei eiserne Messer in der Form der Einfachen Küchenmesser, La Tène. Länge 11,5 cm. Mus. Stolp Inv. No. 460, 461.

Dresow.

Eiserne Schildbuckel. Der Oberteil ist in eine kurze abgestumpfte Spitze ausgezogen; 8 Nieten; Lanzen spitze, Eisen verbogen, Länge 31 cm, das Blatt ist im unteren Teil 5 cm breit, Tülle rund und 8 cm lang, Durchmesser 2 cm; Lanzen spitze, Eisen, nur Tülle und Mittelgrad erhalten; Fragment einer eisernen Lanzen spitze; zweischneidiges Schwert, Eisen, Griffangel flach und nietlos, Parierstange, ganz flacher Mittelgrad. Mus. Stolp Inv. No. 465-469.

Glowitz.

1. Bei der Anlage des Schieß- und Sportplatzes wurden in der Sandgrube, die nördlich dieser Anlage liegt, eine größere Anzahl der Steinkistengräber gefunden. Am Südbhang des Sandbügels liegt Grab an Grab. Die Zahl der Urnen in den einzelnen Gräbern beträgt 1-3. Hochhaltiges Gefäß mit Mützendekel, Gefäß mit weniger hohem Hals und Mützendekel, terrinenförmiges Gefäß (Schalendekel fehlt), Beigefäß mit Henkel. Mus. Stolp Inv. No. 308, 311, 265, 431, 697.
2. Auf dem Fichtberge wurden Steinkistengräber mit Urnen gefunden. Urne und Gefäßreste in der Schule zu Glowitz.

Lankwitz.

Będziechowo

Drzeżewo

Główczyce

Łękwica

Steinkistengräber gefunden. Mützenurnen im Provinzialmuseum Stettin Inv. No. 2357.	
A. Stubenrauch, Mützenurne von Lankwitz. Monatsblätter 1892, S. 10 mit Abb.	
O. Kunkel, Aus Pommerns Urgeschichte, 1226, Taf. 15.	
Neugutzmerow.	
Bronzering und Bronzepinzette aus Steinkistengräbern. Mus. Stolp Inv. No. 382, 383.	
Rowen.	Równo
Henkeltasse. Gefäß mit ausgezogenem Henkel, Henkel abgebrochen, Höhe 8 cm, La Tène (?). Privatbesitz.	
Selesen.	Żelazo
1. Reste von 2 Urnen aus Steinkistengräbern. Mus. Stolp Inv. No. 642.	
2. Im Staatlichen Museum für Naturkunde und Vorgeschichte zu Ganzig liegen folgende Stücke: Tonscherben mit Fingernageleindrücken; 2 mit Linien verzierte Tonscherben; 2 Stücke eines Falzdeckels; Randstück, rauh, unverziert. Inv. No. 836, 837, 838, 839.	
3. Zwei Bronzefragmente (Bronzeblech und Reste von einem Bronzering), Knochenreste, Urnenscherben. Prov. Mus. Stettin Inv. No. 4525.	
Sorchow.	Żoruchowo
Drei vierkantige Armringe, vierkantiger Ring, Fragment einer Bronzespirale. Privatbesitz.	
Schojow.	Zgojewo
Fragment einer eisernen Schwanenhalsnadel, Länge 13 cm und Urnenscherben mit Ornament aus Steinkistengräbern. Mus. Stolp Inv. No. 488, 489.	
Schönwalde.	Dębina
Mützenurnenfragmente (Bodenstück und andere Reste). Prov. Mus. Stettin Inv. No. 844.	
Virchenzin.	Wierzchocino
Auf dem Jonkenberge wurden Steinkistengräber gefunden, Fundstücke nicht erhalten.	
Wendischbuckow.	Bukowa
Steinkistengräber gefunden. Reste einer Urne in der Schule.	
Wendischsilkow.	Żelkowo
Steinkistengräber gefunden. Reste von Urnen in der Schule.	
Wobesde.	Objazda
Ringhalskragen (Taf. 8) aus einem Steinkistengrab mit zwei Urnen. Mus. Stolp Inv. No. 636.	
Wusseken.	Osieki
Urnenscherben aus Steinkistengräbern im Staatl. Mus. für Naturkunde und Vorgeschichte zu Danzig. Inv. No. 819 bis 835.	
Zedlin.	Siodłonie
1. Offener Ring aus einem Ringhalskragen, ornamentiert. Steinkistengrab. Mus. Stolp Inv. No. 355.	
2. Urne aus einem Steinkistengrab. Mus. Stolp Inv. No. 635.	

Zietzen.

Urnen mit Leichenbrand in Steinkistengräbern,
Fundstücke nicht erhalten.

Siecie

Römische Zeit.

Altgutmerow.

1. Römische Silbermünze, Faustina (wahrscheinlich die ältere F.) Diva Faustina. Gefunden 1872 bei der Feldbestellung. Prov. Mus. Stettin Inv. No. 1100.
Jungklaus, Römische Funde in Pommern. S.49.
Jahresbericht 38 (1876) S. 37.
Kühne, Münzfunde, Balt. Studien XXVII S.208/09.
Petsch, Die vorgeschichten Münzfunde Pommerns S. 26.
2. Römische Bronzemünze. Avs.: ein weiblicher Kopf mit der Umschrift Diva Faustina (Faustina I von 105-140, seit 112 Gemahlin des Antoninus Pius). Rvs.: ein Prunkwagen mit der Kaiserin, der von zwei Elefanten gezogen wird; auf jedem Elefanten ein Führer. Darunter X.S.T. Gefunden 1914 bei der Feldbestellung. Mus. Stolp Inv. No. 347.
W. Witt, Römische Funde im Stadt- und Landkreis Stolp. „Die Feierstunde“, Beil. z. Zeit. f. Ostpommern, Januar 1928.

Bandsechow.

Urnenscherben; Armring aus Bronze, breitgewölbter Rücken, den dünne Ränder säumen; Armring aus Bronze, der nur zum Teil erhalten ist; Reste eines Armringes aus Bronze, Querschnitt viereckig; Schnalle aus Bronze, Rahmen eingliedrig und halbkreisförmig, Riemenkappe rechteckig und mit zwei Niete versehen; Dreisprossenfibel, Bronze; gewölbte Fibel, Bronze. 2 Fragmente von Fibeln, Bronze. Mus. Stolp Inv. No. 665-674.
W. Witt, Vorgeschichte Funde aus der römischen Kaiserzeit bei Bandsechow. Ostpommersche Heimat 1931, No. 50, S. 3 und 4 mit Abb.

Gambin.

Siedlungstelle, Ofenanlage. Grube von 1,50 m Tiefe und 1,50 m Durchmesser, die mit Feldsteinen ausgesetzt war. Trichterförmiges Gefäß und Gefäßscherben in der Schule Gambin.

Glowitz.

Im Jahre 1896 wurden auf dem Fichtberge bei der Kiesentnahme Gräber mit Skeletten und Beigaben der Völkerwanderungszeit angeschnitten. Die Fundstücke gelangten in das Museum zu Danzig. Es sind folgende Stücke: Langes, eisernes, zweischneidiges Schwert, spitz auslaufend mit langem Griff, der durch einen verzierten Bronzeknauf abgeschlossen wird. Parierstange fehlt, Länge 68 cm, größte Breite 4,8 cm, Länge der Griffangel 11 cm, Länge des Knaufes 3 cm.

Choćmirowo

Będziechowo

Gąbino

Główczyce

Zwei Schwerter von derselben Form und Größe, Griff und Spitze unvollständig. Bruchstücke von zwei ähnlichen Schwertern. Zwei eiserne Lanzenspitzen mit langem, schmalem Blatt und langer, einer Tülle, Länge 37 cm, größte Breite 3,4 cm, Länge 35,5 cm, größte Breite 2,9 cm. Zwei ähnliche Lanzenspitzen, unvollständig erhalten. Eiserne Schildbuckel mit eisernen Nietten darin, Durchmesser 14,5 cm. Höhe 9 cm, Durchmesser der Niettenköpfe 1 bis 1,5 cm. Ortband (Schwertstiefel, Spitzenbeschlag der hölzernen Schwertscheide) aus Bronze, Höhe 5 cm, Breite 4,7 cm. Gürtelschnalle aus Bronze mit dreieckiger Riemenkappe, in der drei Nietten sitzen, Schnallenbügel durch Querwülste, Dorn durch eingeschlagene Halbmondfiguren verziert, Länge 9,5 cm, größte Breite 6 cm. Bruchstücke eines durch Strichgruppen und Punktreihen verzierten Tongefäßes. Höhe etwa 18 cm, Durchmesser der Öffnung etwa 13,5 cm. Inv. No. 4602 bis 4613 (Taf.11u. 12).

W. La Baume, Germanische Funde der Völkerwanderungszeit aus Norddeutschland.

1. Grabfund aus Glowitz, Kr. Stolp in Pommern. Blätter für Deutsche Vorgeschichte, Heft 3, 1925, S. 16 bis 20 mit 3 Abb.

O. Kunkel, Pommersche Urgeschichte in Bildern, Taf. 94.

Lankwitz.

Im Schulschrank liegt ein Spinnwirtel, doppelkonische Form.

Rumbske

Rest eines konisch napfförmigen Gefäßes. Mus. Stolp Inv. No. 628.

Schmolsin.

Römische Goldmünze. Barbarische Nachahmung Theodosius II. Rvs.: ein Fürst auf dem Chron sitzend, in der Rechten den Reichsapfel mit dem Kreuz. Besitz. Prov. Mus. Stettin.

Kühne, Jahresbericht 36 (1874) S. 60.

Balt. Stud. XXV, S. 164.

Jungklaus, Römische Funde in Pommern S. 39.

Petsch, Die vorgeschichtlichen Münzfunde Pommerns. S. 17 u. 26.

Stojentin.

1. Urne, terrinenförmiges Gefäß mit ziemlich scharfem Umbruch und ausladendem Rande, doppelkonisch, bräunliche Farbe ohne Ornament, Höhe 11 cm, größte 14 cm, Mündungsdurchmesser 10,5 cm, Fuß 7 cm. Mus. Stolp Inv. No. 520.
2. Armring, Bronze, mit einem breitgewölbten Rücken, den schmale dünne Ränder säumen, in der Mitte lassen zwei Furchen einen Längstwulst hervortreten. Mus. Stolp Inv. No. 521
3. Dreisprossenfibel. Bronze. Mus. Stolp Inv. No.522.
4. Zwei gewölbte Fibeln, Bronze. Mus. Stolp Inv.

Łękwica

Rumsko

Smotdzino

Stojcino

No. 523 u. 7.

5. Armringsfragment, Bronze. Mus. Stolp Inv. No. 524.
6. Armring, Bronze, offen. Die Enden sind quer abgeschnitten, äußere Wandung gewölbt, innere Wandung glatt. Mus. Stolp Inv. No. 4.
7. Schnalle, Bronze, Rahmen zweigliedrig, der Bügel ist rechteckig und mit zwei Niete versehen, dort facettiert. Mus. Stolp Inv. No. 525.
8. Schnalle, Bronze, Rahmen eingliedrig, aus rundem Draht gefertigt, halbkreisförmig, Dorn fehlt. Mus. Stolp Inv. No. 526.
9. Drei Spinnwirtel, doppelkonisch. Mus. Stolp Inv. No. 527, 528, 529.
10. Reste der Grundstücke einer Urne. Mus. Stolp Inv. No. 530.

Vietkow.

1. Goldmünze des Valentinianus mit Kopf und Umschrift auf der einen Seite und einer Victoria auf der anderen, sehr gut erhalten; gr. Breite 2,2 cm. Staatl. Mus. Berlin Inv. No. I c3185.
2. Urnenfragmente; Glasbecher, Höhe 9 cm, Randdurchmesser 6 cm, grünlich, mit runden und ovalen Einschliffen, um den Rand 2 freihändig eingeschnittene Linien, starkwandig, kreisrunde Stehfläche von 18mm Durchmesser; Armbrustfibel, Bronze mit Nadelhalter; eingliedrige Bronzeschnalle mit stark gerieftem Bügel, Achse drahtförmig, Dornende mit Rechteck; eiserner Schildbuckel mit walzenförmiger Spitze; eiserne Lanzen spitzen; eisernes Schwert; tonnenförmige Bernsteinperlen; scheibenförmige Bernsteinperlen, roh geschnitten; Schmelzperle, rund dunkelblau, mit farbigen Einsprengungen; Reste einer ähnlichen Perle; Bronze- und Stoffreste, 5 Eisenschwertbruchstücke. Prov. Mus. Stettin Inv. No. 5920 (Taf. 10).

E. Blume, Die germanischen Stämme und die Kulturen zwischen Oder und Passarge zur römischen Kaiserzeit. Mannus Bibl. No. 8. (1912) S. 143 und 205 f.); Mannus Bibl. No. 14, S. 78, 80, 140.

E. Jungklaus, Römische Funde in Pommern (1924) S. 27 u. 98.

O. Kunkel, Pommersche Urgeschichte in Bildern. S. 82 und 84, Tafel 85 u. 89.

W. Petsch, Die vorgeschichtlichen Münzfunde Pommerns. S. 17.

Wobesde.

Goldring und Urnenscherben. Mus. Stolp Inv. No. 621 und 622.

Wusseken.

Eisernes Messerchen; Bronzebeschlag, Bronzerest (Fibel); Bernsteinperle. Staatliches Mus. für

Witkowo

Objazda

Osieki

Naturkunde und Vorgeschichte zu Danzig. Inv. No.
5460-5463.

Zietzen.

1. Backofenförmiger Steinhügel, Höhe 3 m; im Innern ein Kreuzgang, Gefäßscherben und römische Münzen. Angaben durch Lehrer Garbe- Holzkathen. Verbleib der Fundstücke unbekannt.
2. Gräberfeld der Skelettgräberkultur, das auch Urnen führt. Fundstücke: Bronzefragment, Länge 13 cm, patiniert; Bronzedraht, Länge 17cm, an einer Seite flach geschlagen, etwa 1 1/2 m stark, im Durchschnitt rund; Bronzebommel, patiniert, Länge 7,5 cm, im Innern haftet etwas Kohle; 3 Bronzebeschlagstücke; Bronzespornfragment; Bronzeschnalle; eiserne Schlüssel; 9 Fibelfragmente; 9 verschiedene Fragmente; 11 Tonspinnwirtel; Bernsteinreste; 11 Bronzefibeln; Bronzebeschlagstück; Metallfragmente; Gefäßscherben; Bronzearmbänder und Fragmente davon; Bronzebeschlagreste; 1 Bronzelöffelchen; 2 Bronzeschnallen, Eisenmesserreste. Prov. Mus. Stettin Inv. No. 4522 23. 52. 4771. 72 (Taf. 9).

Siecie

Wendenzeit.

Bandsechow.

Gefäßscherben mit Wellenlinienornament. Mus. Stolp Inv. No. 609.

Großgarde.

Der Ort erscheint urkundlich 1282 als Gardna (Pommersches Urkundenbuch II, No. 1257). Gardna von gard, altslawisch Gardu = Schloß, Burg.

Rowen.

1. Burgwall. Der Volksmund bezeichnet diese Wehranlage mit „Schwedenschanze“. Fundstücke sind nicht vorhanden.
2. Slawisches Hügelgräberfeld.

Rumbske.

1. Gefäßscherben mit Wellenlinien, Horizontalfurchen, Stempelmuster. Mus. Stolp Inv. No. 629.
2. Hügelgräberfeld.
3. Burgwall „Schwedenschanze“.

Sorchow.

1. Hügelgräber. Fundstücke: Eisernes Messer mit Holzgriff und Bronzescheide; Bronzeblech mit Geweberesten, eiserne Schnalle, Lederreste, weiße Masse mit Gewebeabdrücken, unverzierte Tonscherben, Schädel und andere Knochen. Staatl. Mus. Danzig Inv. No. 4595-4601.
2. Reste eines Gefäßes. Mus. Stolp Inv. No. 502.
3. Burgwall. Schloßberg. Gefäßscherben Mus. Stolp Inv. No. 707.

Schmolsin.

1. Fragmente orientalischer Silberschmucksachen. Staatl. Mus. Berlin Inv. No. II 6580.
2. Burgwall. Schloßberg.
Knoop. Volkssagen und Erzählungen aus Stadt- und Landkreis Stolp No. 61.
3. Eisenbrocken, Nägel, auch Schildnägel (wahrscheinlich Wikingerzeit). Prov. Mus. Stettin Inv. No. 4770.

Schorin.

Sternförmige Scheibenfibel. Mus. Stolp Inv. No. 433.

Virchenzin.

Fingerknochen mit zwei Silberringen, Fragment von einem dritten Ring. Mus. Stolp Inv. No. 730.

Wendischbuckow.

Gefäßscherben mit Ornament und Holzkohlenreste in der Schule.

Wobesde.

Gefäßreste, als Ornament Wellenlinien, Wülste, Gurtrillen. Mus. Stolp Inv. No. 684, 685.

Wusseken.

Topfscherben mit Burgwallornament und jünger; Stück von Lehmewurf eines Hauses. Staatl. Mus. für Völkerkunde und Vorgeschichte zu Danzig. Inv.

Będziechowo

Gardna Wielka

Równo

Rumsko

Żoruchowo

Smolczino

Skórzyno

Wierzchocino

Bukowa

Objazda

Osieki

No. 3252, 3253.

Zedlin.

Siodłonie

1. Gefäßscherben. Mus. Stolp Inv. No. 630
 2. Burgwall. Der Volksmund bezeichnet diese Wahranlage mit „Schwedenschanze“. Die ganze Anlage besteht aus 2 Schanzen nebeneinander.
 - A. Treichel, Die Schwedenschanzen bei Zedlin, Kr. Stolp, Pommern. Nachrichten über Deutsche Altertumsfunde, 1894, Heft 5, S. 72/76.
- Lega, Kultura Pomorza 1930, S. 528.

Zietzen.

Siecie

Schläfenring, Dolch. Prov. Mus. Stettin Inv. No. 4523.

Mittelalter.

Großgarde.

Eisernes, einschneidiges Schwert, Länge 61 cm,
davon der Griff 13,5 cm. Mus. Stolp Inv. No. 573.

Gardna Wielka

Klenzin.

Bei der Mühle liegen mehrere mittelalterliche
Mahlsteine.

Kłęcino

Schmolsin.

1. Mittelalterliche Gefäßscherben vom Reveköl.
Mus. Stolp Inv. No. 501.
2. Gefäßscherben, gefunden bei dem
untergegangenen Dorf Lontzke. Mus. Stolp
Inv. No. 474

Smółdzino

Wendischbuckow.

Auf der Feldmark wurde ein kleines Gefäß mit
Henkel gefunden, flache Gurtrillen sind sichtbar.
Privatbesitz.

Bukowa

Zedlin.

Gefäßscherben mit Gurtrillen. Mus. Stolp Inv. No.
631.

Siodłonie

Chronologische Übersichtstabelle**Chronologiczne zestawienie tabelaryczne zebranego materiału**

			Steinzeit	Bronzezeit	Borrdmische Eisenzeit	Römische Zeit	Wendendzeit	Mittelalter
			Epoka kamienia	Epoka brązu	Epoka żelaza	Okres wpływów rzymskich	„okres Wendorów”	Średniowiecze
1.	Altgutzmerow	Choćmirowo	-	-	-	R	-	-
2.	Bandsechow	Będziechowo	St	B	E	R	W	-
3.	Dominke	Dominek	-	-	-	-	-	-
4.	Dresow	Drzeżewo	St	-	E	-	-	-
5.	Gambin	Gąbino	St	-	-	R	-	-
6.	Glowitz	Główczyce	St	B	E	R	-	-
7.	Großgarde	Gardna Wielka	St	-	-	-	W	M
8.	Holzkathen	Smółdziński Las	St	B	-	-	-	-
9.	Kteingarde	Gardna Mała	-	-	-	-	-	-
10.	Klenzin	Kłęcino	-	-	-	-	-	M
11.	Klucken	Kłuki	-	-	-	-	-	-
12.	Kuhnhof	Komnino	-	-	-	-	-	-
13.	Lankwitz	Łękwica	St	-	E	R	-	-
14.	Liepen	Lipno	-	-	-	-	-	-
15.	Neugutzmerow	Choćmirówko	-	-	E	-	-	-
16.	Rotten	Retowo	-	-	-	-	-	-
17.	Rowe	Rowy	St	B	-	-	-	-
18.	Rowen	Równo	-	B	E	-	W	-
19.	Rumbske	Rumsko	-	-	-	R	W	-
20.	Selesen	Żelazo	-	B	E	-	-	-
21.	Sorchow	Żoruchowo	-	B	E	-	W	-
22.	Schlochow	Człuchy	-	-	-	-	-	-
23.	Schmolsin	Smółdzino	St	B	-	R	W	M
24.	Schojow	Zgojewo	St	B	E	-	-	-
25.	Schönwalde	Dębina	St	B	E	-	-	-
26.	Schorin	Skórzyno	-	-	-	-	W	-
27.	Stojentin	Stojcino	-	-	-	R	-	-
28.	Vietkow	Witkowo	-	B	-	R	-	-
29.	Virchenzin	Wierzchocino	St	-	E	-	W	-
30.	Wendischbuckow	Bukowa	St	B	E	-	W	M
31.	Wendischsilkow	Żelkowo	St	-	E	-	-	-
32.	Wittbeck	Czysta	-	B	-	-	-	-
33.	Wittstock	Wysoka	-	-	-	-	-	-
34.	Wobesde	Objazda	St	-	E	R	W	-
35.	Wusseken	Osieki	-	-	E	R	W	-
36.	Zedlin	Siodłonie	-	B	E	-	W	M
37.	Zietzen	Siecie	St	-	E	R	W	-

Schrifttum

Literatura

Bentlage, G. A.: Schmolsin = Ztg. f. Hinterpommern vom 4. Sept. 1910.

von Bülow, Erdgeschichte und Landschaftsgestaltung im Kreis Stolp in Pommern. Stolp 1930.

von Bülow, Die Diluviallandschaft im nordöstlichen Hinterpommern. Sonderabdruck aus dem Jahrbuch der Preußischen Geologischen Landesanstalt für 1924, Band XIV. Berlin 1925.

von Bülow, Grundzüge der Geologie und Bodenkunde Pommerns. Berlin 1932.

von Bülow, Entstehung und erdgeschichtlicher Werbegang des Stolper Landes. Unser Pommernland, Sonderheft: Der Landkreis Stolp. Stettin 1933.

v. d. Dollen, Streifzüge durch Pommern. Bd. III u. IV. Anklam 1885.

Geschwendt, Siling, der Schlefierberg. Augsburg 1928.

Gliewe, Garder See. Unser Pommerland. Sonderheft: Garder See. Stettin 1931.

Hartnack, Die Küste Hinterpommerns. Stolp i. Pom. 1926.

Kormann, Revekol. Ostpommersche Heimat. Beilage der Zeitung für Ostpommern, 1931, No. 31.

Kunkel, Pommersche Urgeschichte in Bildern. Stettin 1931.

La Baume, Germanische Funde der Völkerwanderungszeit aus Norddeutschland. 1. Grabfund aus Glowitz, Krs. Stolp in Pommern. Blätter für deutsche Vorgeschichte, Heft 3, 1925, S. 16 bis 20 mit 3 Abb.

Lorentz, Geschichte der Kaschuben. Berlin 1926.

Scharnofske, Der Revekol im Banne der Sagen. Ostpommersche Heimat. Beil. d. Ztg. F. Ostpommern. 1928. No. 5.

Tetzner, Die Slowinzen und Lebakaschuben. Berlin 1899.

Ücker, Pommern in Wort und Bild. Stettin 1904.

Witt, Ur- und Frühgeschichte der Stadt- und Landkreises Stolp. Manuskript.

Witt, Die ersten Menschen im Kreise Stolp (eine Steinzeitsiedlung bei Scholpin). Heimatkalender auf das Jahr 1932, S. 49 bis 51 mit Abb.

Zaddach, Bernstein bei Schmolsin. = Schr. Phys. Ökon. Ges. X, 1869.

Zeitung für Hinterpommern v. 2. Februar 1910. Aus vergangenen Tagen. Schmolsin mit Revekol und seiner Umgebung.

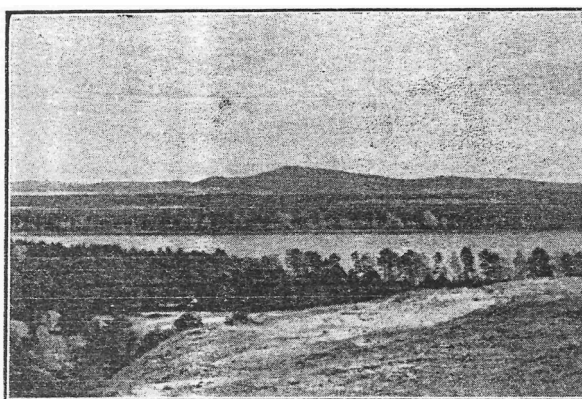
Abbildungsnachweis

Spis rycin

No.	Tafel	Thema
L. p.	Tablica	Temat
1.	I	1. Phot. Grützke, Stolp, 2. Phot. Wolter, Zietzen 1. Fot. Grützke, Słupsk, 2. Fot. Wolter, Siecie
2.	II	Zeichnung Hardow, Stolp. Rysunek Hardow, Słupsk.
3.	III	1. Phot. Dr. Eylert, Stolp, 2. Prov. Mus. Stettin. 1. Fot. Dr. Eylert, Słupsk, 2. Prow. Muz. Szczecin.
4.	IV	Phot. Prov. Mus. Stettin. Fot. Prow. Muz. Szczecin.
5.	V	1. Phot. Prussia= Mus. Königsberg, 2. Prov. Mus. Stettin, Grützke, Stolp. 1. Fot. Pruskie Muz. w Królewcu, 2. . Prow. Muz. Szczecin., Grützke, Słupsk
6.	VI	Prov. Mus. Stetin. Prow. Muz. Szczecin.
7.	VII	Gyldendalscher Buchhandlung, Kopenhagen
8.	VIII	Phot. Grützke, Stolp. Fot. Grützke, Słupsk
9.	IX	Phot. Prov. Mus. Stettin. Fot. Prow. Muz. Szczecin.
10.	X	Phot. Prov. Mus. Stettin. Fot. Prow. Muz. Szczecin.
11.	XI	Staatl. Mus. für Nat.= u. Vorgeschichte Danzig. Państwowe Muz. Natur. i Przedhistoryczne Gdańsk.
12.	XII	Staatl. Mus. für Nat.= u. Vorgeschichte Danzig. Państwowe Muz. Natur. i Przedhistoryczne Gdańsk.
13.	XIII	Prov. Mus. Stettin. Prow. Muz. Szczecin.
14.	XIV	Phot. Museum Stolp. Fot. Muzeum Słupsk
15.	XV	Phot. Wolter, Zietzen. Fot. Wolter, Siecie.

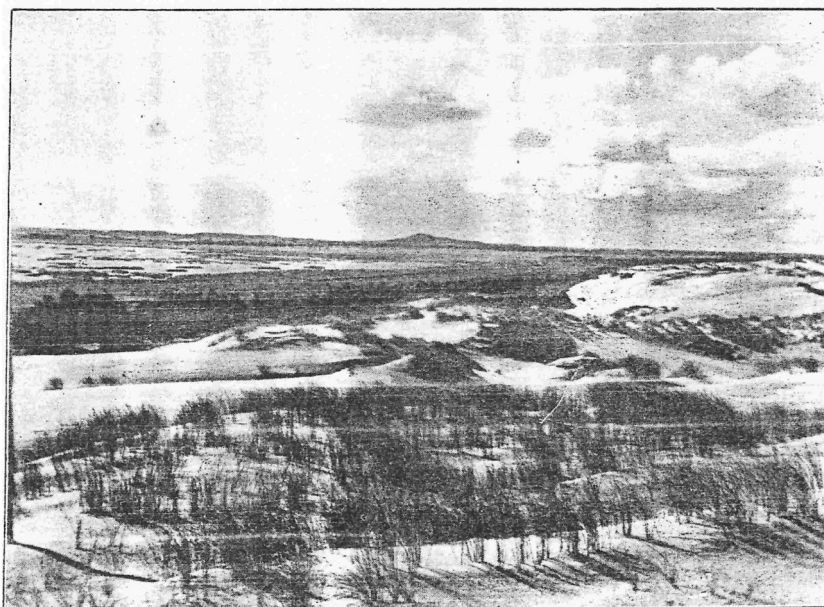
Taf. 1

Tabl. 1

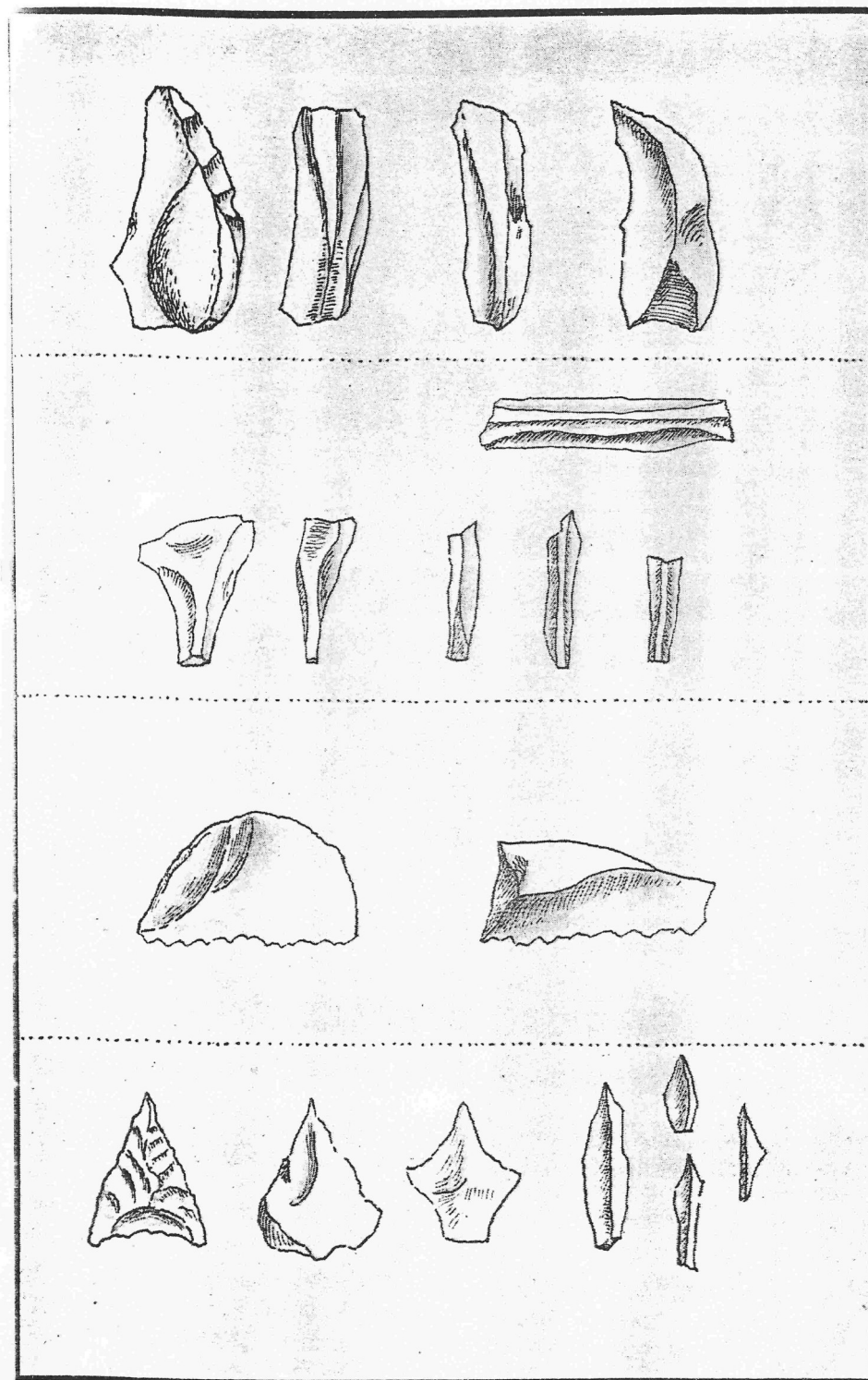
1. Blick über den großen Dolgensee zum Kerefol

1. Widok przez Jez. Długie na Rowokół

2. Blick über den westlichen Zipfel des Lebasees zum Kerefol

2. Widok ponad zachodnim cyplem Jez. Łebsko na Rowokół

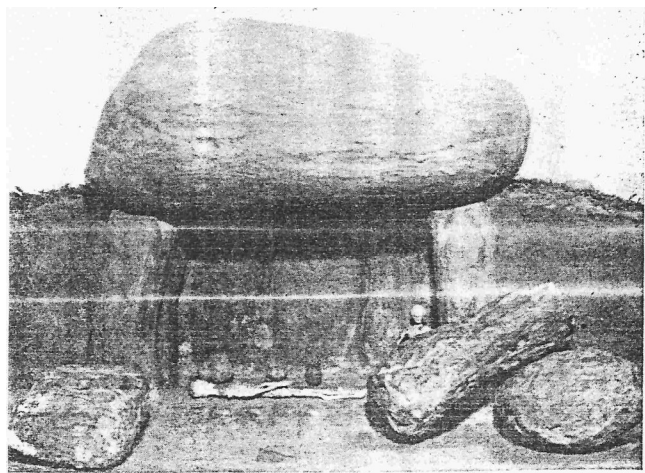

Die versteinerten Glocken von Neustrand
(Reste von einem Großsteingrab?)

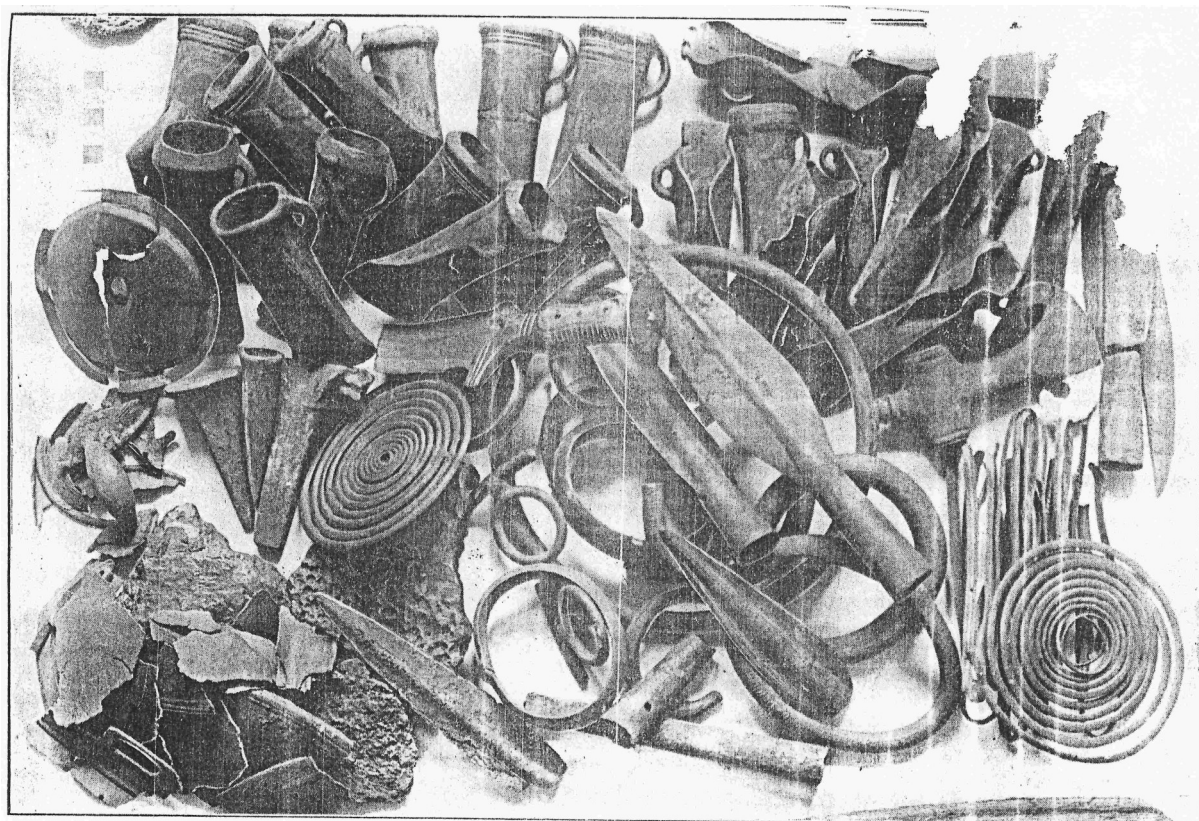
Die versteinerten Glocken von Neustrand
(Reste von einem Großsteingrab?)

Skamieniałe dzwony z Poddąbia
(Pozostałości dużego kamiennego grobowca?)

Modell eines Großsteingrabes
Modell eines Großsteingrabes

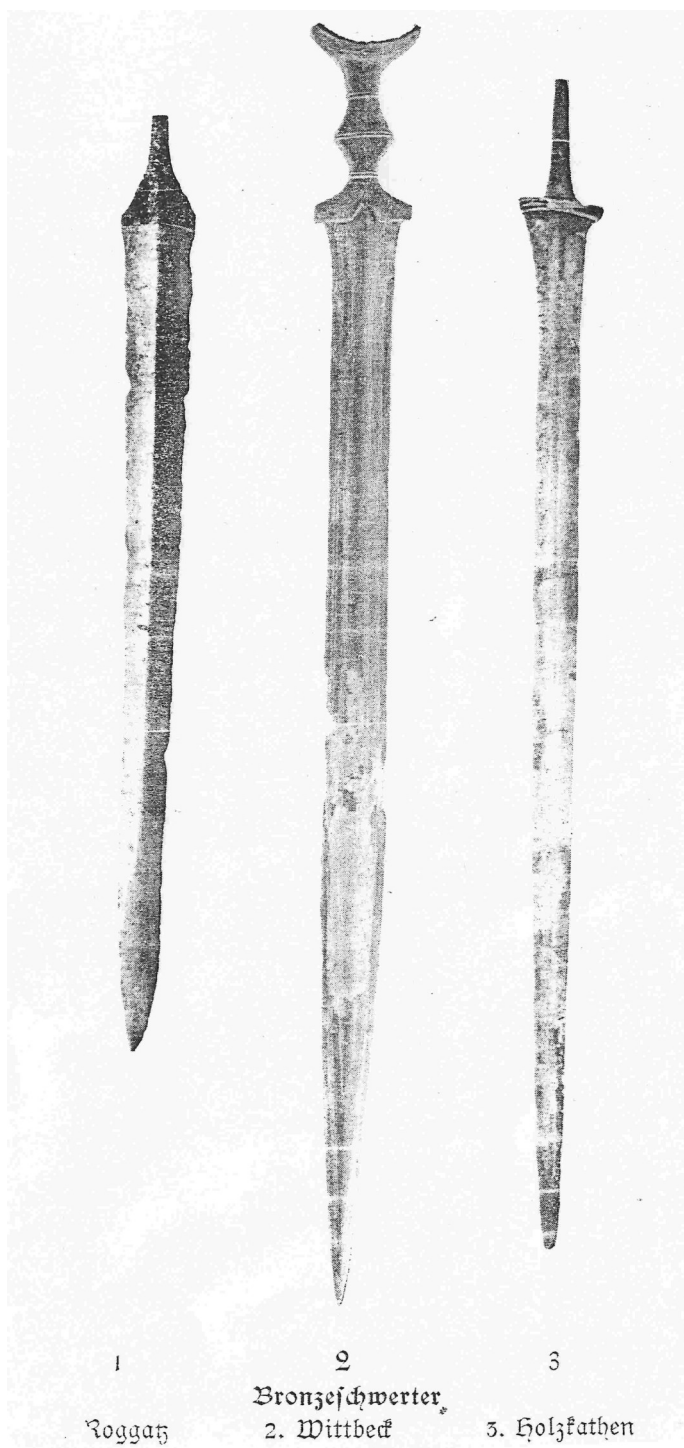
Model dużego kamiennego grobowca

Depot- und Gießerfund von Vietkow

Depot- und Gießerfund von Vietkow

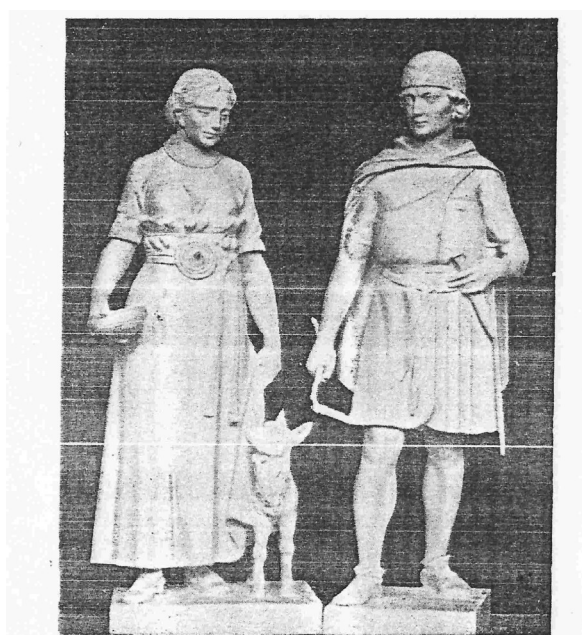
Skarb z Witkowa

1
1. Roggatz

2
Bronzeschwerter
Brązowe miecze
2. Wittbeck

3
3. Holzkathen

Modellfiguren eines bronzezeitlichen Germanenpaares

Modellfiguren eines Bronzezeitlichen Germanenpaares

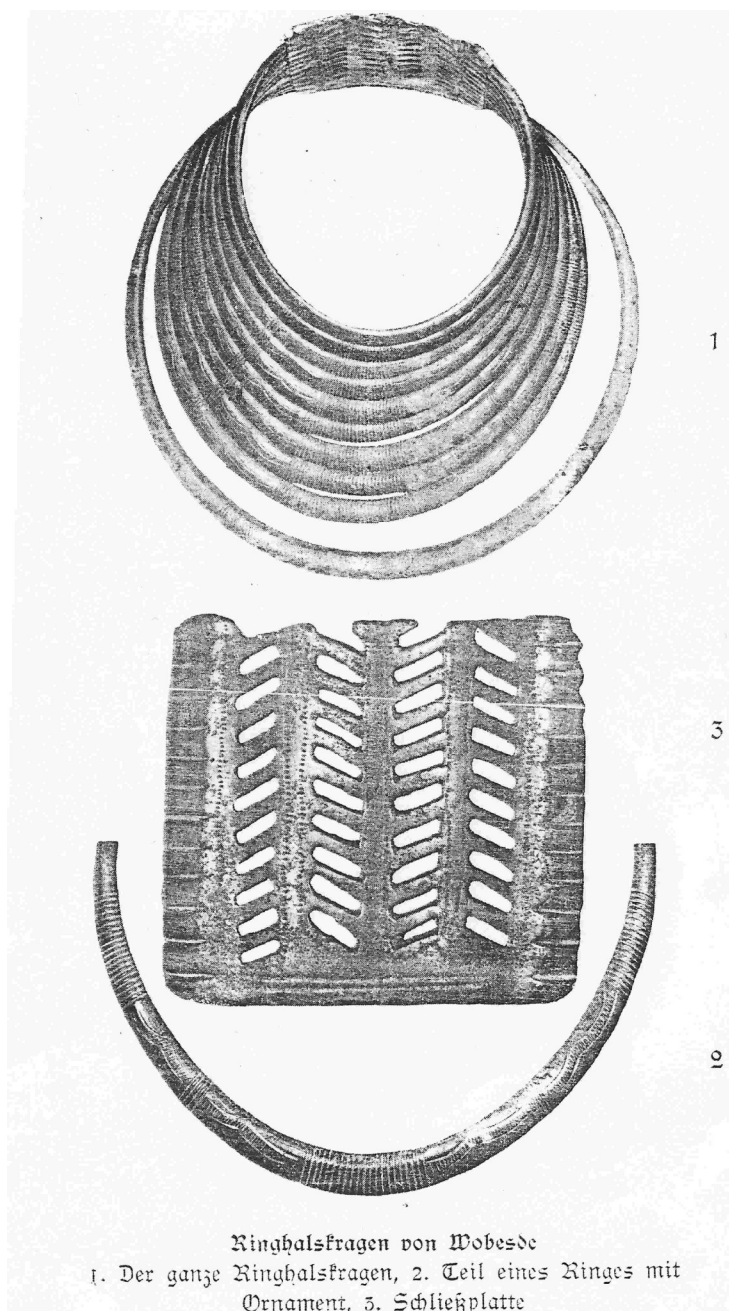
Figury modelowe germańskiej pary z epoki brązu

Germanen der älteren Bronzezeit (etwa 1500 vor Chr.)

Germanen der älteren Bronzezeit (etwa 1500 vor Chr.)

Germanie w starszej epoce brązu (ok. 1500 pne.)

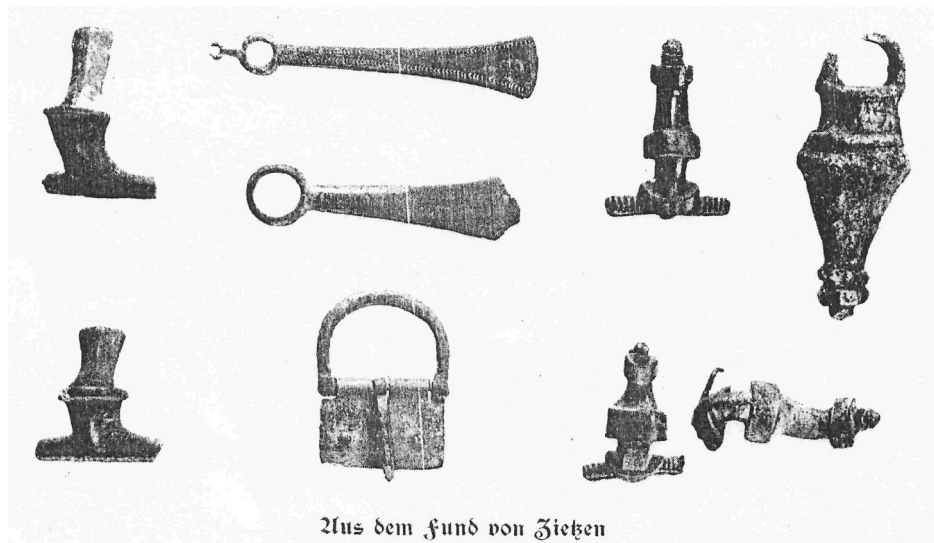

Ringhalskragen von Wobesde

1. Der ganze Ringhalskragen, 2. Teil eines Ringes mit Ornament, 3. Schließplatte

Naszyjnik z Objazdy

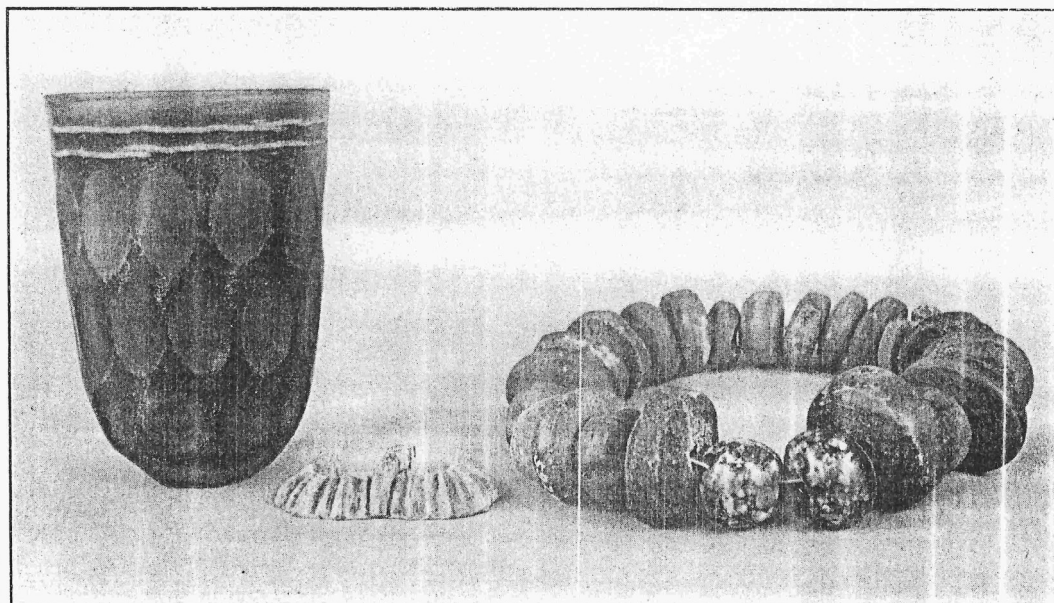
1. Całe pierścienie naszyjnika, 2. Pierścień naszyjnika z ornamentem, 3. Płytką zamykająca

Aus dem Fund von Zietzen

Aus dem Fund von Zietzen

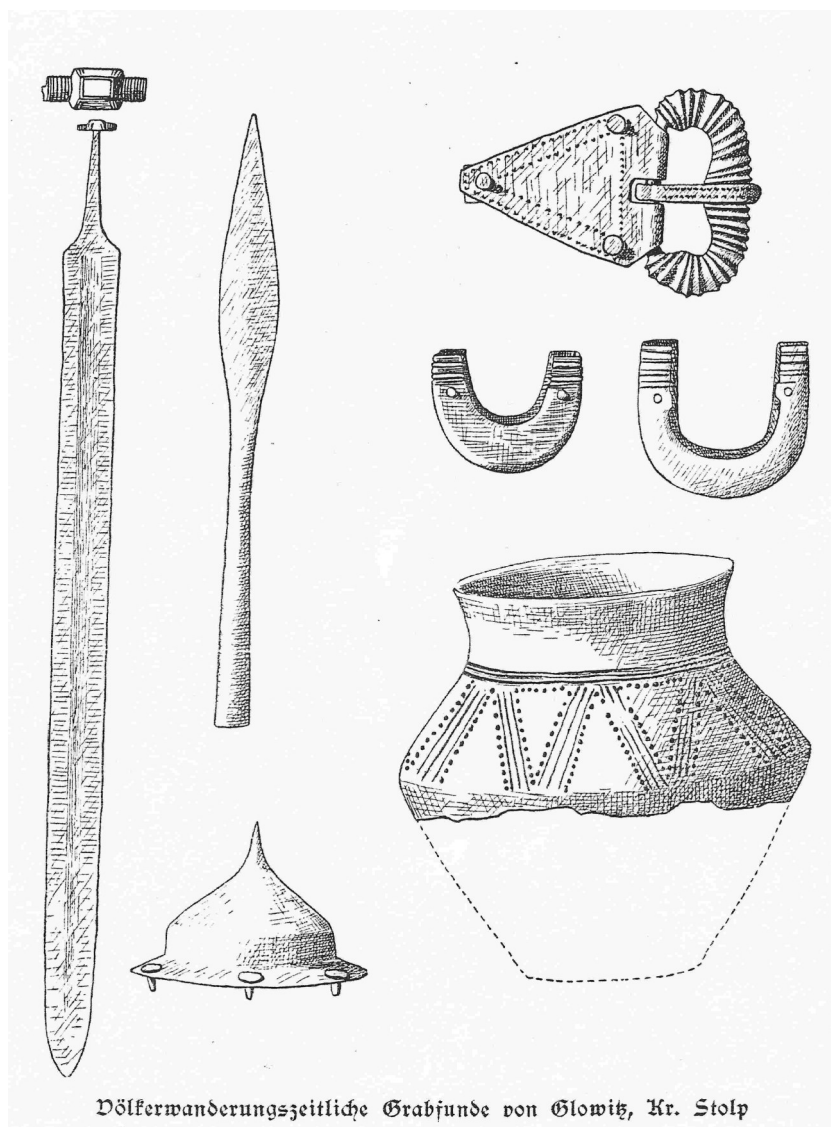
Zabytki ze znaleziska w Sieciu

Glasbecher, Schnalle und Halskette aus dem Fund Vietkow

Glasbecher, Schnalle und Halskette aus dem Fund Vietkow

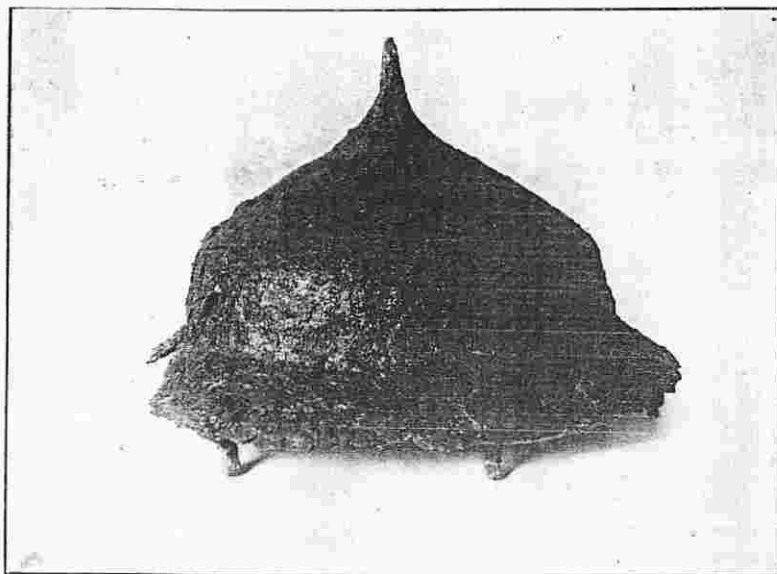
Szklany kubek, klamra i naszyjnik ze znaleziska w Witkowie

Völkerwanderungszeitliche Grabfunde von Glowitz, Kr. Stolp

Völkerwanderungszeitliche Grabfunde von Glowitz, Kr. Stolp

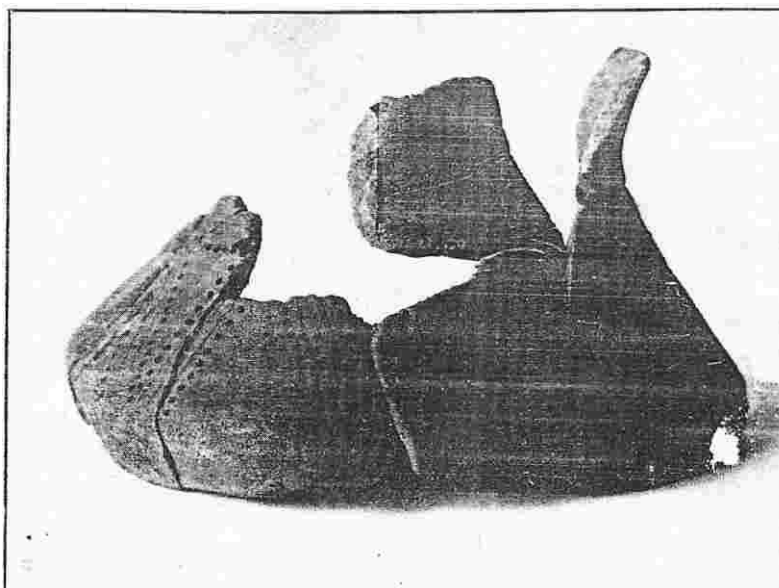
Znaleziska z okresu migracji ludów z grobowca w Główczych, pow. Słupsk

Schildbuckel (Völkerwanderungszeit) Glowitz

Schildbuckel (Völkerwanderungszeit) Glowitz

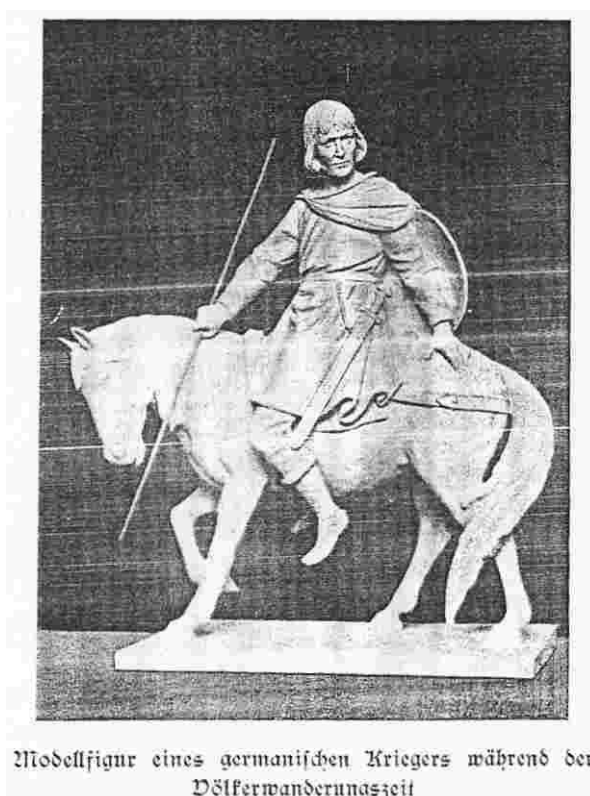
Umbo tarczy (okres migracji ludów) Główczyce

Reste einer Urne (Völkerwanderungszeit) Glowitz

Reste einer Urne (Völkerwanderungszeit) Glowitz

Pozostałości po urnie (okres migracji ludów) Główczyce

Modellfigur eines germanischen Kriegers während der Völkerwanderungszeit

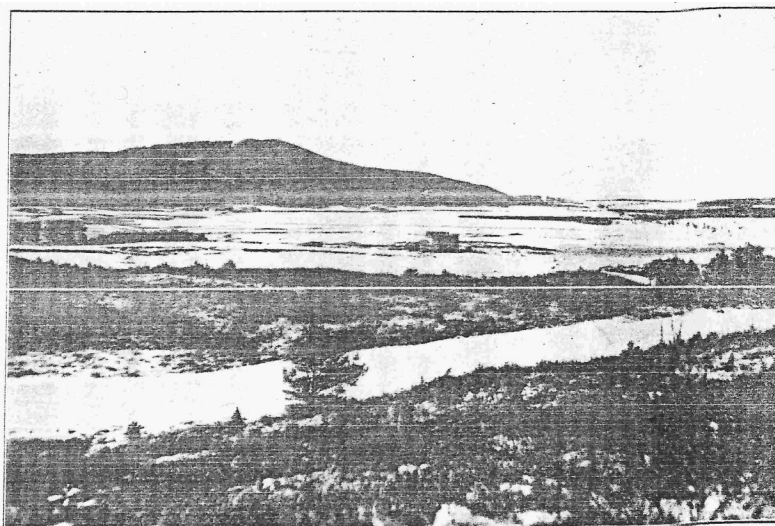
Modelowa postać germańskiego wojownika w okresie migracji ludów

Alte Kaschubin in Festtracht
Nach einem Gemälde aus Selesen.

Alte Kaschubin in Festtracht
Nach einem Gemälde aus Selesen.

Stara Kaszubka w stroju ludowym
Według malowidła z Żelaza

Der Revefol im Winter vom Weißenberg aus gesehen

Der Revekol im Winter vom Weißenberg aus gesehen

Rowokół zimą widziany od Białej Góry